

ყოველკვირეული საზოგადოებრივი, საშემსრულებლო და სალიტ. გაზეთი

№ 9

20 ივლისი 1908 წ.

ფასი 10 კ.

შინაარსი: დიდებული საუკუნე.—ნაცოი ისტორიის გზაზე, **ონ.—სა.**—სხვა და სხვა ამბები ჩვენსა და რუსეთში.—ოსმალეთი.—სპარსეთი.—პირველ სათათროს დებუტატთა მასმართლება.—ადამის ძეო! (ლექსი) **ა. გერასიმისძე.**—დღეები (მოთხრობა) **ან. ერისთავ-ხოშტარიაძე.**—ვსტრიის მომხმარებელ საზოგადოებათა კონგრესი, **მ. მგალობლიშვილისა.**—ქურნალ-გაზეთები—დან.—სახლვარ-გარეთ.—მანცხალება.

დიდებული საუკუნე.

„ველარ ბანუშლებს ქვეყანა ძველი
განახლებისა ბრინჯაოს ქროლას“.
ნ. ჭავჭავაძე.

მიუხედავად ყოველივე სიღუბნისა, დღემოთა სა-
აგენტოებს შინც თითქმის ყოველ დღე მოაქვთ ერთი
მეორე უფრო საყურადღებო, უფრო სენსაციონური
და გულ-გონების შემოპოკვი ამბები. ამ ამბებს ადამიანი
უნებურათ უკარნახებს: „ეინ იფიქრებდა! ვინ იფიქრებ-
და!...“ მართლაც და, ჯერ კიდევ გუშინ, ყველას ეგონა,
რომ აღმოსავლეთი, და განსაკუთრებით სპარსეთი
და ოსმალეთი, წილნომილი ქვეყნები იყვენ დესპოტი-
ზმისა, ტირანისა და რომ აქ თითქმის სამარადისოთ
დაესადგურებინა განუკერტელ წყვილსა და უსაზღვრო
მონობა-შჩაგვრობას. მაგრამ სხვაფრივ განსაჯა მეოცე
საუკუნემ: ანან ერთბაშით სამართლიანობის ცეცხლი გა-
აუჩინა ძველ ქვეყნებს. წყვილია უკვე ირდევია, ითრ-
გუნება, ჰორიზონტი დასერილია განთიადის მომასწავე-
ბელი სხივებით და მალე აღმოსავლეთით აინთება დიადი
ლამპარი თავისუფლების!

საქმე დაიწყო რუსეთმა, რომელსაც მუდამ საზღვის-
წერთ მოქმუშული და გაუტყდმართებული პირი უჩან-

და. პირველი სხივები აქ, მართალია, ძალიან მაცდური
გამოღვა და დღეს იმპერიის ხალხნი, თითქმის დაქრილი
ლოში სიმწარით თათებს იკენეტავსო, თავისი ტყვილე-
ბით განმარტოებულან; მარა იგინი მისცემიან შინაგან
(პსიხიურ) მუშაობას და ბეჯითად ზრდიან იმედსა და
დაუმრეტელ წყურვილს უხვთ აინაზღაურონ დანაკლისი.
ეს კი თავდება ნიშანში ამოღებულ საქმის განხორცი-
ელებისა. რუსეთის რევოლუციის ტალღები შორით-
შორამდე გადაიკურცნა. იგი მისწვდა თვით ჩინეთის
კედლებს, და ესლა ამ უმოძრობის სიმბოლოდან, „ზე-
ციურ იმპერიიდან“ დაიწებით მოდის ხმები დიდ რევო-
ლუციონურ მოძრაობის მოახლოებისა. რუსეთს ზედ
მიჰყვა სპარსეთი. აქ თითქმის ერთის დაკრიოთვე შემო-
ღებულ იქნა საკმაო ლიბერალური კონსტიტუცია და
პარლამენტარიზმი. მართალია ყველაფერი ეს მალე ბარ-
ბაროსულის სიძაკრით ფეხ-ქვეშ იქნა გათელილი სპარ-
სეთის—და არა მარტო სპარსეთის—ბნელი ძალების მიერ;
მაგრამ სპარსეთის მთელი ვითარება და საქმეთა მსვლე-
ლობა გვარწმუნებს, რომ რეაქტია უეკველათ დამარტ-
დება და გამარჯვებული რევოლუციონური ხალხი სპარ-
სეთისა ახლათ აგებულ მეფლისის სასახლის თავზე კვლავ
ამაყურათ აღმართავთ თავისუფლების დროშას.

სპარსეთში დღეს რეაქცია და რევოლუცია სამკედრო-სასიციოცხოლო ბრძოლის გამწარებით ევკეთებიან ერთმანეთს, და აი ახლა კიდევ ოსმალეთში იქცეა რევოლუციამ. ერთი უკანასკნელი დღეში იუწყება, რომ სტამბოლის ქუჩებზე ბაირაღებით გამოსული მრავალი ათასი სული ხალხი და პაერას სძრავს ყიფინით: „გაუმარჯოს თავისუფლებას, გაუმარჯოს კონსტიტუციას!..“ „წითელი სულთანი“ თურმე შეძრწოლდა თავის სასახლეში რევოლუციის პირველივე ხმების გავრენაზე, მაგრამ მან ვერც კი მოასწრო დაესისინა „ხალხის სისხლში ამოვანარჩობ რევოლუციასო“, რომ იძულებული გახდა ასე „ჩაიხმებტებია“ „ჩემი საყვარელი შვილებისათვის (ე. ი. ოტომანის ხალხისათვის) მოიძებნა თავისუფლებო!“ დღეებში სარწმუნო წყაროებიდან იტყობინებიან, რომ სულთანი კონსტიტუციის გამოცხადებაზე დათანხმდა მხოლოდ მის შემდეგ, როცა ბოსფორისა და დარდანელის სიმაგრეთა კომანდირებმა მის (სულთანის) ბრძანებაზე—მზათ ყოფილიყვენ აჯანყებულ ჯარების წინააღმდეგ გამოასესულათო— შეასუხეს; „მომზადებას საჭიროთ არა გცნობთ, რადგან თუკის არა გხდლავთო“. რევოლუციურ მოძრაობაში თურმე მონაწილეობას იღებენ ჯარი, აფიცრობა და ბევრი გავლენიანი პირები, ასე რომ ოსმალეთი—ეს უკიდურეს ვითარება-გახრწინილების სიმბოლოა—ჩქარის ნაბიჯით უახლოვდება კონსტიტუციონალურ წყობილებას, სახალხო მართვა-გამგეობას.

მაგრამ დიდი შეცდომა იქნებოდა გვეფიქრნა, ვითომ აქ დასახლებულ ქვეყნებს დღე-ღღვე ელოდეს ახალ პოლიტიკურ წეს-წყობილების განმტკიცება, ვითომ აქ დღე-ღღვე შეიძლებოდეს უზრუნველ-ყოფილი გახდეს პოლიტიკური თავისუფლება. არა, საუკუნოების განმავლობაში მონაობის მძიმე უღელ-ქვეშ მოხრილი ხალხი ერთბაშით ვერა მაგრდება წელში, საუკუნოებით ნატუქი გონება ერთბაშით ვერ იმსკრლება ახალ პოლიტიკურ ცხოვრების სათანადო ცოდნით და თავის საკუთარ გინაობის შეგნებით. მამ ჯერ კიდევ საკმაო ხანი გაივლის, ვიდრე დაწყებულ რევოლუციებს ბოლო მიეცემოდეს და პოლიტიკური თავისუფლება ჯეროვანათ განმტკიცდებოდეს. მაგრამ ერთი რამ არის ყოველსავე ექვს გარეშე. სახელდობრ ის, რომ უკვე ერთი დიდი გამარჯვება სახლოლოთ მოაოვებულია. ყველა აქ დასახლებულ ქვეყნებში უკვე გადადგმულია პირველი, მარა უდიდესი და უმწველესი ნაბიჯი, რომლის შემდეგ უკან გამობრუნება ყოვლად შეუძლებელია. ეხლანდელი სახალხო მოძრაობა სრულებითაც არ ჰგავს საშუალო საუკუნოების ხალხის აჯანყებას. დღეს ხალხის რისხვა მიმართულია არა ამა თუ იმ მანვე პირებზე თუ ჯალათებზე, არამედ მთელ ძველ რეჟიმის წინააღმდეგ, ხალხის მასსა ესწრაფის არა ახალ პირების ვაბატონებას, არამედ ახალ პოლიტიკურ და მოქალაქობრივ ცხოვრებას, თვით-მმართველობას. აი სწორეთ აქ არის წინდი სახალხო გამარჯვებისა, ეს გარემოებაა თავდები, რომ „ველარ განუძლებს ქვეყანა ძველი განახლებას გრიგალის ქრილის“,

„და ლიბსხრევა იგი ბორკილი შემფერხებელი კაცთა ცხოვრების“...

რუსეთისა და მთელ აღმოსავლეთის გაწმენდა ძველ რეჟიმის დარჯავებისაგან თვით დასავლეთსაც ფართე გზას მისცემს და უძლიველ ენერგიას შემატებს სოციალურ მოძრაობისათვის და ასე, დასავლეთ-აღმოსავლეთი, მთელი მშრომელი კაცობრიობა, ძმურის სიმებით გადასასკუნდი და საერთო ფერხულში ჩამბულნი მედგარის ნაბიჯით წაელენ წინ დიად სოციალურ პრობლემის გადასასწვეტათ, შრომის სუფევის დასამყარებლოთ. მეოცე საუკუნემ დასაქონი ამბებით გახსნა მსვლელობა „და ამ ზვიადმა სიუკუნემა უნდა შეას იგი შრომის სუფევა!..“

III. ნაცია ისტორიის გზასე.

3.

ბ. სოციალიზმის ხანაში.

კაუტკის შეხედულებით, ნაციის განვითარება სწარმოებს იმავე გზით და იმავე სახით, როგორც—ქვეყნის ეკონომიური განვითარება. როგორც აქ პატარა საკუთრება, პატარა წარმოება იყლაპება დიდი საკუთრებისა და დიდი წარმოებისაგან, ისევე პატარა ნაციები ჩაილაპება დიდი და ძლიერი ნაციებისაგან. ასეთი ბედი—თუმცა ფრთხილი სიტყვებით—კაუტკიმ ამ 15-დე წლის წინათ, უწინასწარმეტყველა, სხვათა შორის, ჩეხების ნაციას. იგი ამ სამუშაო პერსპექტივის განქვერტას ჩეხებს უაღვილობდა ასეთი სიტყვებით: „მაგრამ ჩეხებს შეუძლიანთ ინუგემონ თავი, რადგან ასეთივე ბედი ელის იმათზე უფრო დიდ ნაციებსაც.“*) მარა ამ დროს განმავლობაში ჩეხების ნაცია არანც თუ უკან არ წასულა, არ დასუსტებულა და მას არ გამოუჩენია ტენდენცია ძლიერი ნაციაში (ნემცებში) გასაღსება; არამედ, პირიქით, იგი უფრო გაღნინერდა, უფრო ამაღლდა და კვლავ საოცარის სისწრაფით ვითარდება. ამ ფაქტის წინაშე, რსაკვირველია, თვითონ კაუტკიც თავს იხრის, მაგრამ იგი მაინც ისევ თავის აზრზე დგას. ამ ოკტა ხანში გამოსულ თავის ახალ ნაწარმოებში-ნაციონალურ სკიების შესახებ—კაუტკი ხელუხლებლოთ სიტყვით თავის მივაიერ შეხედულებას (l' idee metresse).

იმის დავგართ—სწერს იგი—როგორც ხალხთა შორის ვითარდება ეკონომიური ურთიერთობანი, ნაციონალური კულტურა აშკარათ იღებს ინტერნაციონალურ ხასიათს. უკვე დღეს აღარ არსებობს წმინდა ნაციონალური კულტურა. კულტურის მხრივ დღეს უკვე მთელი ქვეყნიერობა იყუა სამ დიდ სამფლობელოთ; ცენია: ქრისტიანული კულტურული სამფლობელო, სადაც შედის თითქმის 600 მილიონი წვერი, ისლამური—250 მილ. წვერი, ბრამინული და მისი მონათესავე ბუდისტური—თითქმის 700 მილიონი წვერი; თვითოეულიც კულ-

*) იხ. Национальность нашего времени, გვ. 41. ან პართული გამოცემა „ჩვენნი დროის ეროვნება“ გვ. 62-3.

ტურული სამფლობელო შეიცავს მრავალ სხვა და სხვა ნაციებს და ენებს. მაგრამ, რასაკვირველია, აქ არ ჩერდება განვითარება. კაპიტალისტური წეს-რიგი წარმოებისა ყველგან აღწევს გაბატონებას „მ ნიადაგზე ეს სამი დიდი კულტურული სამფლობელო ხდება ეკონომიურათ ერთიანი სამფლობელო, რომელსაც მოეპოვება საერთო კულტურა; ნაციათა და კულტურულ სამფლობელოთა შორის სახლები სულ უფრო და უფრო ქრება. აქედან უფრო ცხოველდება საქიროება არსებობდეს ერთიანი საქვეყნიერება ენა.“²⁾ დღეს ჩვენა გვაქვს სამი საქვეყნიერობა ენა—ფრანგული, გერმანული და ინგლისური. (საერთო აზრია, რომ ვისაც უნდა ნამდვილათ განათლებული დამიანი იყოს, მან უტკველათ ერთ-ერთი აქ დასახლებული ენა მაინც უნდა იცოდეს). მომავალში შესაძლებელია ამ სამ ენას კიდევ მეოთხეც მიემატოს, მაგალითათ რუსული ენა. მარა ეს იქნება დროებითი მოვლენა. ბოლოს და ბოლოს გამარჯვება უნდა დარჩეს ერთ-ერთს, ე. ი. ერთი საქვეყნიერება ენა გადისკვეთა უნივერსალურ, მსოფლიო ენათ. კაუტსკი ფიქრობს, რომ ასეთი უპირატესობა წილათ ხედება ინგლისურ ენას, რადგან ამ ენაზე მოლაპარაკეთა რიცხვი ყველაზე უფრო მეტთ იზრდება. ასე მაგ. ვასულ საუკუნის დასაწყისში საქვეყნიერებო ენებზე მოლაპარაკეთა რიცხვი იყო: ფრანგულზე—დაახლოვებთ 30 მილიონი, ამდენივე გერმანულზე; ინგლისურზე—20 მილიონზე ცოტა მეტი; დღეს კი თითლებ: ფრანგულათ მოლაპარაკე—40 მილიონზე ცოტა მეტი, გერმანულათ—70 მილიონზე მეტი, ხოლო ინგლისურ ენაზე უკვე 125 მილიონი ლაპარაკობს. მსოფლიო ენის წარმოშობა განხორციელდება, რასაკვირველია, მხოლოთ სოციალიზმის დროს. მხოლოთ სოციალიზმის დროს შეიძლება ხალხის მასსა შეისწავლოს ერთ-ერთი საქვეყნიერებო ენა და მით მაშინ უსარგებლო გახდება ყველა სხვა ენები. ჯერ გაქრება პატარა ნაციების სამშობლო ენები, მერე მოხდება, მერე უფრო დიდ ნაციების ენები და ასე ბოლომდის, ვიდრე მთელი კაცობრიობა ალაპარაკდებოდეს მხოლოთ ერთ ენაზე.

ასეთია კაუტსკის შეხედულება. აქ ბევრი რამ არის მართალი, მარა დღეა აზრი თუ შემაღირ არის. კაუტსკი სამართლიანათ აღნიშნავს ნაციათა გავრთიანების ტენდენციას, მარა იგი თითქმის სრულიად იფიქვებს, ან სათანადო ანგარიშს არ უწევს მეორე ტენდენციას, რომელიც პირველის მოპირდაპირე და უარმყოფელი მიმდინარეობას; ჩვენ ვამბობთ კაცობრიობის ნაციებათ დიფერენციაციის (გამიჯვან-განაწილების) ტენდენციაზე. თითონ პირველსაც სრულდებითი არა აქვს ის ხასიათი, რომელიც კაუტსკის წარმოდგენია. ნამდვილათ სწორეთ „გავრთიანების“ ტენდენცია აწარმოებს ნაციათა დეფერენციაციას. აგსნათ.

კაპიტალიზმის განვითარებამ, რასაკვირველია, თან მოიტანა ის ფრიალ თვალსაჩინო შედეგი, რომ სხვა და სხვა ქვეყნები და ნაციები ერთმანეთზე გადაება და

მკიდროთ შეკავშირდა. დღეს ძნელათ იპოვება ისეთი ქვეყანა, რომ ყველა თავის მოთხოვნილებებს თვითონვე, საკუთარის ნაწარმოებთი იკმაყოფილებდეს. ზოგიერთი მათგანი—და საკმაოთ განვითარებული დ მიდარი ქვეყნები—უცხოეთიდან იღებენ არა მარტო დასამუშავებელ, ნედლ მასლას, ანუ მხოლოთ ზოგიერთ წრეებისსთვის საჭირო საგნებს, არამედ აგრეთვე ისეთ საგნებსაც, რომელიც ემასწრება ადამიანთა მიუცილებელ საჭიროებათა დაკმაყოფილებას, როგორც მაგ. პური, ხორცეული და სხვა სურსათი-სანაოვაგე. ასეთ პირობებში უერთმანეთობა, ცხადია, სრულიად აუტენელი იქნება. ყველამ იცის, თუ რა აურა-ზაური და დრტყენია გამოიწვია ევროპის სახელმწიფოებში ამ ორი წლის წინათ რუსეთში მომხდარ პოლიტიკურ არეულობამ და საყოველთაო გაფიცვებმა. ევროპის ამ შემთხვევაში, თქმა არ უნდა, რუსეთის ხალხთა ტანჯვა-ვება კი არ აწუხებდა, რუსეთის თვით კ-ნსტიტუციისა და პოლიტიკურ თავისუფლების ბედ-იღბალი კი არ აფიქრებდა, არამედ მხოლოთ თავის საკუთარ ჯიბის ინტერესები, დახანდებულ კაპიტალეზის განადგობა, ჯგეროვან მოგება-საგრებლის ზედშეკვიცით. დიახ, დღეს იმდენთ უკვე მკიდროთ ქვეყნების ეკონომიური ურთი-ერთშორისი დამოკიდებულება, რომ, უკეთუ რაიმე მიზეზითა—მაგ. ევროპის საყოველთაო ომიანობით—საერთაშორისო მიმოსვლა-ურთიერთობა შეწყდებოდა, ეს, აუცილებლათ, გამოიწვევდა მრავალ წარმოებათ თველ დარგების სრულ გაკატრებას, აუარებელ მუშა ხალხის ულუკმაპუროთ დატოვებას, საზარელ სიმშლიობას; ერთი სიტყვით საერთაშორისო ურთიერთობის შეჩერება ქვეყნიერებას თავს დაატყნდა ისეთ საშინელ კატასტროფებს, რომლის მსგავსი ჯერ არ ახსოვს კაცობრიობას. ეკონომიურ ასეთ ურთიერთ შორის დამოკიდებულებას ბუნებრივის აუცილებლობით თანა სდევს დამოკიდებულება ცხოვრების აგრეთვე დანარჩენ მხარეებშიც; კულტურულ, იდეურ სფერაშიაც. და რადგან კაპიტალისტური საზოგადოება დაფუძნებულია კონკურენციაზე, მეტოქეობა-ქიშპობაზე, ცხადია, აქ, ბრძოლის ასპარეზზე ერთნი მარცხდებიან, მეორენი გამარჯვებულნი რჩებიან. ნაცია, უკეთესათ შეიარაღებული, უკეთეს პირობებში მყოფი, თან და თან უფრო იზრდება და ვითარდება; იგი სწრაფათ ძლიერდება როგორც ნივთიერათ, ისე კულტურულათ. ენა, რომელზედაც ო ლაპარაკობს, აუცილებელი იარაღი ხდება ცხოვრების გზის გასაკაფათ და ეს ყოველ ასპარეზზე, როგორც ვაჭრობა-მრეწველობაში, ისე ხელოვნებასა და მეცნიერებაში. ამიტომაც ძლიერი ნაციის ენა მლდათ შემოიღოს პატარა ნაციაში. და თუ ეს უკანასკნელი პოლიტიკურათ დამონებულია, ცხადია, მისთვის გაბატონებულ ნაციის ენას უფრო კიდევ მეტი მნიშვნელობა მიეცება, ვინაიდან სახელმწიფო ენის უცილდინარათთვის დასშული იქნება თითქმის ყველა საზოგადოებრივი და სახელმწიფო დაწესებულებათა კარი. ასეთ პირობებში, რასაკვირველია, მამები თავის ბავშვებს აკენიანებენ ჩასჩინებენ: „შვილო, თუ გინდა

²⁾ nation. und Juternationalität გვ. 13.

კაცი გახდეს, ისწავლე ჩვენი „მამა-ბატონების“ ენა“. სამშობლო ენების მნიშვნელობა თანდათან ეცემა და მთხე ლაპარაკი სათაკლოც კი ხდება. აქედან კუტუკი დასკვნის; „მათი (სამშობლო ენების) ხმარება უფრო და უფრო შეიზღუდება, ეს ენები თანდათან იქცევიან მართა, „შინ სამხარ ნიეთათ“ და ბოლოს აქაც დიქტერენ იმავე ადგილს, როგორც უკრიაგს საფერავლოს ძველისძველ ავეჯს, რომელსაც აფსებენ და სათუთათ უფრო-ხილდებიან, მაგრამ არავითარ პრაქტიკულ მნიშვნელობას კი აღარ აძლევენ.“³⁾

მაგრამ, რასაც აქ კუტუკი მომავალი დროისთვის ამბობს, ის დაწინაურებულ ქვეყნებში დღეს უკვე წარსულს ეკუთვნის. იქ პატარა და დამაგრებელი ნაციითა ენებს იძღვნიან და ეკარგული ჰქონდათ პრაქტიკული მნიშვნელობა, რომ სრულიათ გაქრობის პირათ იყვნენ მისული, მაგრამ დღეს უკვე სურათი ერთიანათ შეცვლილია. საქმე ის არის, რომ თუ კაპიტალისტურათ განვითარებულ ქლიერმა ნაციებმა პირველ ხანებში დამოწავეს და საწველი ფურათ გაიხადეს პატარა სუსტი და უკან ჩამორჩენილი ნაციები, შემდეგში მათ ან უკანასკნელთ თვითონვე—თავისდა უნებურათ, რასაკვირველია — მისცეს იარაღი გასანთავისუფლებლათ, საკუთარ ფეხზე დასადგომათ და საკუთარი გზით განსავითარებლათ. მაგ. ავსტრია-უნგრეთში, კაპიტალიზმმა.— შეიძლება ითქვას — მკვდრეთით აღადგინა იქ ჩამწყვედელი პატარა ნაციები. დიან, პატარა და სუსტი ნაციები ბოლოს თვითონვე შესანიშნავათ ანვითარებენ კაპიტალისტურ წარმოებას, და მტკიცეთაც მაგრდებიან ამ ნიადგზე. ამ ერის ბურჟუაზია უცხო კონკურენციის თავიდან მოსაშორებლათ წინ იმძღვარებს ნაციონალურ ენას; ასპარგზე გამოსული მუშა ხალხიც ანვითარებს იმავე ენას, რადგან ეს იმისთვის კლასიურ ბრძოლის აუცილებელი იარაღია. რაკი ხალხის მასსა გმებუა ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ამ მასის ენაც სათანადო ადგილს პოულობს და ბოლოს ბატონობასაც აღწევს როგორც ლიტერატურაში, ისე სკოლისა, სასამართლოს და საზოგადოებრივ თუ სახელმწიფო დაწესებულებებში. აქედან ინტელიგენციისათვისაც; თავისუფალ პროფესიის ხალხისათვისაც, როგორც არიან ჟურნალისტები, მსწავლებლები, ვეჟოლები, ექიმები და სხ. ყველა ამათვის სამშობლო ენა ხდება არსებობის მიუცილებელ საშუალებათ ამსთანვე ერთათ იცვლება საზოგადოებრივი აზრიც სამშობლო ენის შესახებ. ამ ენის აბუჯათ ავდება ენლა უკვე სამარცხვინოთ არის აღიარებული. ესლა მამა თავის ბავშვს ასე შთავაზუნებს: „შვილო, თუ გინდა კაცი გახდეს, კარგათ ისწავლე სამშობლო ენა“. უცხო, გაბატონებულ ნაციის ანუ საქვეყნიერებო ენა იქცევა, აგრე წოდებულ, „საზოგადოების“ შინ სამხარ ენათ. იგი იხმარება კერძო აღმართთა მიზნებისათვის, იმათ ეკრობა-მარწყველობის თუ ხელოვნება-მეცნიერების მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ; იგივე ენა ლაყბობა-ლაზღანდარობისა,

არმოიპობისა თუ სხვა რაიმე კერძობისა. ხოლო ვარეთ, საზოგადოებაში, ლიტერატურაში თუ საქირო კრებებზე, ერთი სიტყვით, ყოველ საზოგადოებრივ საქმეში უკვე გამეფებულია სამშობლო, ნაციონალური ენები. ეხლა ის, ვინც წარა-მართა ლაპარაკობს უცხო, გაბატონებულ ნაციის ენაზე, ნასწავლ-განათლებული და ზრდილი ყმა-წყელი კი აღარ არის, არამედ, იგია უსულ-გული, ქარაფშუტა ვივანდარა. ხოლო სამშობლო ენაზე წმინდა, რიგიანი ლაპარაკი ეხლა უკვე ნიშანია იმისი, რომ ეს აღმართი ამოვლებულა და განბანილა თანამედროვე სოციალ-პოლიტიკურ ბრძოლის ტალღებში.

ყველა ზემო ნათქვამიდან, რასაკვირველია, ის არ გამოდინარგობს, ვითომ დროს განწველობაში იკარგებოდეს გაბატონებულ ნაციითა ენების და საქვეყნიერებო ენების მნიშვნელობა. ჩვენ მხოლოთ იმას აღვნიშნავთ, რომ ამ ენებთან ერთათ იზრდება და ფართოვდება აგრეთვე სამშობლო, ნაციონალურ ენების მნიშვნელობა, და ასე ხდება იმის დაკვალოთ, როგორც იზრდება და ვითარდება დემოკრატია. და რადგან გამაზგავნა ეკუთვნის ამ უკანასკნელს, ცხადია, სოციალისტურ ხანაში ნაციები შეველენ დიდათ განვითარებულ სამშობლო ენებით აღჭურვილნი. როგორი იქნება შემდეგი მსვლელობა?

სოციალისტურ საზოგადოებაში, თუმცა თვითოეული ნაცია სრული ბატონ-პატრონი იქნება თავის თავისა, მარა ექვს გარეშეა, რომ იგია ამისთვის არ შეიქმება განცალკევებულ და კარ-ჩაკეტილ ცხოვრებას; წინააღმდეგი იქნებოდა მთელ ტენხირს და კულტურის განვითარებასა. სოციალისტური საზოგადოება მხოლოთ განაგრძობს, განავითარებს იმ პროცესს, რომელიც დღესვე კაპიტალისტურ პირობებშივე სწარმოებს და ნაცია უფრო მკიდრო, განსუყრელი ძაფებით შეუკავშირდება მთელ კაცობრიობას, როგორც ეკონომიურათ, ისე კულტურულათ. მაშასადამე მრავალ ენანობა საერთოთ წინ მსვლელობის შემავარხებელი გარემოება იქნება და ერთი მსოფლიო ენის მიღება კი მიუცილებელი საქიროება. და რადგან ბუნებრივით, თავის-თავათ არ იზადება მსოფლიო ენა (ან არსებულ საქვეყნიერებო ენების რიცხვს — ფრანგულს, გერმანულს, ინგლისურს — არა თუ არ აკლდება, კიდევ ემატება ახალი ენები. ხოლო საქვეყნიერო ენების გვერდით ვითარდებიან აგრეთვე ნაციონალური ენები). (ცხადია სოციალისტური საზოგადოებანი იძულებული გახდებიან ცნობიერათ ჩაერთონ საკითხის გადაწყვეტაში. მაგრამ შეუწყნარებელი შეცდომა იქნებოდა გვეფიქრნა, ვითომ ერთ მშვენიერ დღეს სოციალისტურ საზოგადოებათა საერთაშორისო კონგრესი გამოიტანდეს დეკრეტს, რომლის ძალითაც ერთ-ერთ ნაციის ენა (ის მაგ. რომლის მიკლენ აღმოჩნდება კაცობრიობის უმრავლესობა) მიღებულ იქნებოდეს მსოფლიო და საყოველთაო ენათ, ხოლო დანარჩენთა სამშობლო ენების ხმარება კი აიკრძალებოდეს. ასეთი დეკრეტი უპეველათ გამოიწვევდა ხალხთა კანონიერ ნაციონალური თავმოყვარობის აღშუთებას; რაიც სათავეშივე

³⁾ Национальность нашего времени გვ. 42.

ჩაკლავდა საქმის განხორციელებას. ჩვენის აზრით, მსოფლიო ენათ მიღებულ იქნება არა ამა თუ იმ ნაციის ენა, არამედ, ასე ვთქვათ ნეიტრალური ენა, ე. ი. რომელიც არ ეკუთვნის არც ერთ ნაციას. ასეთია მაგ. უკვე დღეს არსებული, საერთაშორისო ენათ წოდებული „ესპერანტო“. საგულისხმოა, რომ ამ ენაზე მოლაპარაკება რიცხვი უკვე დღესვე, შეუქმნევლათ, მაგრამ შეუჩერებლათ, მრავალმა ყველა სახელმწიფოებმა და ყველა ნაციებში.*) საგულისხმოა ისიც, რომ გერმანიის სოც.-დემოკრატიის ზოგიერთ წრეებში უკვე დღესვე აზრათ აქვთ აღძრან საკითხი იმის შესახებ, რომ ეს ენა მიღებულ იქნას სოციალისტურ პარტიების საერთაშორისო კონგრესებისთვის, რადგან სამ-ოთხ ენაზე თათბირი ძალიან აფერხებს კონგრესების მუშაობას. ზოგიერთი დიპლომატები და პოლიტიკოსებიც ასევე ფიქრობენ გამოიყენონ „ესპერანტო“. მაგრამ ექვს გარეშეა, რომ ეს ენა მსოფლიო ენათ გადაიქცევა—თუ კი ასეთ „ბედნიერ ვარსკვლავზე“ დაბადებული—მხოლოდ სოციალიზმის განხორციელების შემდეგ. სოციალისტურ საზოგადოებათა მსოფლიო ენა, ვარდა წმინდა საერთაშორისო დანიშნულებისა, შესაძლებლად აგრეთვე სამშობლო ენის ზოგიერთ—და მხოლოდ ზოგიერთ—ფუნქციებს. ასე მაგ. თუ დღეს რაიმე ახალი აღმოჩენა ან განსაკუთრებულათ შესანიშნავი ნაწარმოები ხელოვნებისა თუ მეცნიერების სფერაში აუცილებლათ ითარგმნება ნაციონალურ ენებზე, მაშინ ეს თარგმნა საკირო აღარ იქნება, რადგან ყველა განსაკუთრებულათ შესანიშნავი ნაწარმოები თუ ავტორებისაგანვე დაწერილ იქნება მსოფლიო ენაზე და ეს კი ყველა ნაციების ყველა ადამიანებს ეკლდინებათ. სამშობლო ენათ ხმარების სფერა, რასაკვირველია, შემცირდება. ვერც ერთი ნაციონალური ენა ვეღარ გასიკვდება თით ნაციის საზღვრებს, ე. ი. იმ ადამიანთა წრეს, ვისთვისაც იგი შეადგენს სამშობლო ენას. ეს კვლავ იქცევა ჩვეულებრივ, შინ სახმარ ენათ. სამშობლო ენა იქნება უმთავრესათ ადამიანთა ესტეტიკურ მოთხოვნილების, მრავალფეროვანება-სხვა-და-სხვაობისადმი მისწრაფების დამამკაცოფილენელი. მსოფლიო ენა კი იქნება უმთავრესათ საშუალება წინმსვლელობა-განვითარებისათვის.

ამ გვარათ, მომავალი, სოციალისტური კაცობრიობა ილაპარაკებს მრავალ ენაზე, ხოლო თვითველ ნაციას კი ექნება მხოლოდ ორი ენა: მსოფლიო და სამშობლო ენა.

მაგრამ წარმოვიდგინოთ, რომ ოდესმე სამშობლო ენები სრულიად მოისპო კიდევ და მთელ კაცობრიობას ერთათ-ერთი მსოფლიო ენადა შერჩა. ასეთი პერსპექტივის განხორციელება მაინც კიდევ არა ნიშნავს ნაციათა მოსპობას და მთელ კაცობრიობის ერთ ნაციათ გადაქცევას. მითხველმა უკვე იცის, რომ, ჩვენის შეხედულებით, ენა

სრულებითაც არ შეადგენს ნაციის არსებას; ნაციის გაამოქმედა ნაციონალური კულტურა, რომლის მხოლოდ ერთ ნატეს წარმოადგენს ნაციონალური ენა, მარა კულტუის აზრით როგორც უკვე აღვნიშნეთ — სოციალიზმის დროს კაცობრიობის კულტურასაც აღარ ექნება ნაციონალური სანახაობა, და ეს პროცესი ნაციათა კულტურულ გაერთიანებას უკვე დღესდავე, კაპიტალისტურ პირობებში თვალსაჩინოად სწავაჩვენებს. ნამდვილათ კი როგორ არის ამ მხრივ საქმე?

ნაციათა კულტურული ურთი-ერთობა რომ ფაქტია, ეს ყველამ იცის და სოციალიზმის დროს რომ ეს ურთი-ერთობა კიდევ უფრო მეტათ განვითარდება, ესეც აშკარა უნდა იყოს ყველასათვის. მაგრამ სახელდობრ რას იძებს ერთი ნაცია მეორისაგან და ან რითი განსხვავდება ერთის კულტურა მეორისაგან? როგორც ცალკე ადამიანს შეუძლიან სთქვას თავის-თავზე: Homo sum, et nihil humani a me alienum puto (მე ადამიანი ვარ და არაფერი, რაც კი ადამიანობას ტება, არ არის ჩემთვის უცხო), სწორეთ ასევე მთელ ნაციასაც შეუძლიან სთქვას თავის თავზე, რომ არაფერი, რაც კი სხვა ნაციებს მოეპოებათ, არ არის მისთვის უცხო ან მიუწოდომელი, განვითარების შესაფერ საფეხურზე. ყველა ნაციები ერთმანეთს ჰგვანან განვითარების ერთსა და იმავე საფეხურზე. სოციალიზმის დროს ნაციები უეჭველია ერთი მეორეს გაუთანასწორდებიან კულტურული დონეთი; **არსებითად** ყველგან იქნება ერთი და იგივე საზოგადოებრივი წეს-წყობილება, ერთი და იგივე ტენიკა, მეცნიერება, ხელოვნება, ფილოსოფია; ნაციები ერთმანეთს გაუთანასწორდებიან კულტურის **შინაარსით**. მაგრამ როგორც ერთი ნაციის ცალკე ადამიანთა გათანასწორება სწავლა-ცოდნით და აღზრდა-განათლებლით არა ნიშნავს მათს ინდივიდუალობის მოსპობას, სწორეთ ასევე ნაციათა გათანასწორება კულტურის მატერიალურ შინაარსის მხრივ არ მოასწავებს მათ სხვა და სხვაობის მოსპობას. ეს აზრი შეიძლება ნათელ-ვკოთ წარსულის მაგალითით. გეკლდინებთ, რომ შეუერთმეტე საუკუნის დამლევიდან, ვიდრე მოწვოლების შემომკვამდე, მეცამეტე საუკუნის პირველ მეოთხედამდე, ქართველობამ განიცადა კულტურულ განვითარების განსაკუთრებული ხანა. მრავალ უცხო ენების ცოდნა და ამ ენებზე ლიტერატურის შესწავლა აუცილებელი პირობა იყო ქართულ სწავლა-აზრდისა. უცხო ენებზე ლაპარაკობენ და სწერენ მეფეთა სასახლებშიაც. ასე მეფე დიმიტრის, დავითის შვილს, მიწერა-მოწერა ჰქონდა არაბულ და სირიულ ენებზე; თფილისში იმყოფებოდა უმაღლესი სასწავლებელი; აქვე, ჩვენი ქვეყნის სატახტო ქალაქში, თავს იყრიდნენ სხვა და სხვა ქვეყნებისა და ნაციების სწავლულნი და პოეტები;⁵⁾ ერთი სიტყვით, საქართველო მაშინ განიცდიდა უცხო ნაციების კულტურის ძლიერ ზეგავლენას. მაგრამ სწორეთ ამ ხანაში ქართველი ნაციონალური სახე უფრო მკაფიოთ ჩამოკალიბდა, სწორეთ ამ დროსვე ჩვენი ნაციონალური

*) ამას წინათ მოხული ცნობით ამ ენაზე გადაუთარგმნიათ ბან სუბმათაშვილის ცნობილი პიესა „ლატატი“ და მალე ითამაშებენ პარიზის ერთ-ერთ სცენაზე.

5) იხ. სხვათა შორის პროფ. მარის „Исторія Грузія“.

ტრონი ხელზე მოსამსახურე დარსაველიძე, დარსაველიძე თითქმის წელიწად-ნახევარია, რაც ქსენონში მსახურებს იმავე ექიმთან და დღემდის კეთილსინდისიერათ და ერთგულთა ასრულებდა თავის მოვალეობას. ამ ბოლო დროს ექიმმა, როცა მას ერთი მესაიღუმლე მოსამსახურე დაამორეს, ათეულწუნა ყველა დანარჩენი მოსამსახურეები და ჯერჯერობით მისი მსხვერპლი გახდა სენდებულო დარსაველიძე“.

რ უ ს ე თ ი .

— სიკვდილთ დასაჯეს: სევასტოპოლში.—ერთი (ლიტვიჩენკო, რომელმაც ესროლა გენ. დუმბაძეს ყუმბარა); ოდესაში—ორი (კაპიტანი გლინსკი და გლეხი ნიკიტინი სევასტოპოლის აჯანყების მოწაწილენი), მინსკში—ერთი, ეკატერინოსლავში—სამი, რიგაში—ორი, ვილნოში—ერთი, ოდესაში—ორი, სარატოვში—ერთი.

— სიკვდილთ დასჯა გადუწყვიტეს: ვეტერბურგში—ერთს, რეველში—ოთხს, სარატოვში—სამს, კიევში—რეას, ვილნოში—ორს, პროსკუროკში—ერთს, სამარაში—ორს, ვარშავაში—სამს, ხარკოვში—ოთხს, ეკატერინოსლავში—ორს. (პრეზი“ № № 159—165).

— რიგაში სამხედრო სამართალში მისცეს ოცი კაცი, რომელთაც აბრალდებენ პროპაგანდის გაწვევას ჯარში.

— პიროგოვის ექიმთა საზოგადოების გამგეობამ შარშან მიმართა რუსეთის ყველა საგუბერნიო და სამხზრო ერობებს თხოვნით შეეტყობინებიათ მისთვის სიმშლისა და უქმელობისაგან დაეთრებში აღნიშნულ ავამყოფთა რიცხვი. გამგეობას მიუღია პასუხი ვიატკის, ნიევეგოროდის, რიაზანის, კოსტრომის, ვორანეის, ორლოვის, უფიმის, ტამბოვის და სიმბირსკის გუბერნიებიდან. მიღებული ცნობები ენება 1903—7 წლ. ეს ცნობები რასაკვირვლია, სრული არაა და არც ყველა მხარეშია შეკრებილი. აღნიშნულ 9 გუბერნიო უქმელობის გამო გამხდარა ავთ სახადისა, სურავანდისა, სისხისა და ჰავკურისაგან 1903 წ. 10,498, 1904 წ.—78,054, 1905 წ.—89,651, 1906 წ.—115,679 კაცი. ყველა გუბერნიებში სკარბობს სახადით ავთმოყოფა რიცხვი რაც შეეგება 1907 წ., პირველ სამ თვეს შეტანილია დავთარში სახადით ავადყოფი—24,800, სურავანდით—39,318 კაცი; სულ სიმშლიისაგან ავადყოფი ჩაწერილა სამი თვის განმავლობაში 70,520 კ.

— რ. ს. ატაყობინებენ, რომ მწვადედა დამოკიდებულთა კირგოზებსა და რუს გადასახლებულთა შორის. ამ ცრუ ხანში მოსვლიათ მთ შეტაკება უბრალო საქმის გამო ტურგაის საბაზრო ადგილზე. დაჭრილია ორი კირგოზი, ნაცემია სამი რუსი. კირგოზებმა თვინათ სოფლის რუსი მასწავლებელი კოლდერიოვი გაიტაცეს მიხლორში, დასკრეს მუტელიში სამ ადვილას, მერე მოაბეს ცხენს კულზე და მანამდის არავინეს, სანამ სიკვდილიან არ მოუღო ბოლო მის ტანჯვა-წყალებას.

— დაჯარიმეს გაზეთები: „რუსთია ველომოსტი“

3000 მან., რადგანაც მასში მოთავსებული იყო ლ. ნ. ტოლსტოის წერილი სიკვდილის დასჯის წინააღმდეგ; „გლას ნაროდა“ (ელისავეტგრადში)—1000 მან., „სარატოვსკი ლისტოკი“—200 მან.; „იუნენია ვედომოსტის“ ნომრებს კონსტიტუცია უყვეს (მოთავსებული იყო ლ. ნ. ტოლსტოის წერილი „არ შემიძლიან ვაჩუქება“).

— „მოლოდენის ლისტოკის“ ყოფილი რედაქტორი გადასახლეს ორი წლის ვადით ვოლოგდას გუბერნიაში.

— იუზოვკაში, რიკოვის მახლობელ მაღაროებში, კიდევ აფეთქდა გაზი; დაიღუპა სამი მუშა, სამი დაშავებულია.

— იაროსლავში დუნაევის თუთუნის ფაბრიკაში აფეთქდა ქვაბი. მოკლულია კაჩეგარი. 8 მუშა მძიმეთა დაშავებული.

— კალიშევისა და ტურეის შუა ესროლეს ყუმბარა საფოსტო ფურგუნს. მეეტლე და ორი სალდათი მოკლეს. ერთი ჯარისკაცთაგანი დაიჭრა, ფულის წაღება ვერ მოასწრეს.

— რომენის მხარაში ვაძარცვეს სმელიანის ფოშტის განყოფილება; ფოშტის განყოფილების უფროსი და მისი ცლილი ძლიანა ნაცემი.

— ყოფილ დეპუტატ კირიენკოს ბორკილები გაუყარეს და ეტაფით გაგზავნეს ციმბირისკენ.

— კიენშში (კოსტრომის გუბ.) აღმოუჩენიათ ს.-დ.-ბის ორგანიზაცია და მათი სიდიულყო სტამბა. დააპატიმრეს 21 კაცი. იპოვეს შრიფტი, გექტოგრაფი და აუთოგრაფი არაღლეარული ლიტერატურა.

— ასტრახანსა, ცარიცინა და მათ მახლობელ ქალაქებში გაჩნდა ხორველა.

— კრემენჩუგში დააპატიმრეს და სამართალში მისცეს ნელოვარის ნაწილის ურიადინკი, რომელმაც გლეხ ჟურბის ქაშხი გააუპატიურა სახლის პატრონის ოთხის წლის ქალი.

— სოფ. ულიანოკაში (ალექსანდროვის მხარა) აღძრულია საქმე ადგილობრივ მივლდის ლ. სოკოლოვის წინააღმდეგ, რომელსაც აბრალდებენ ახლოგზდა ქალის, მედაიონის მოსამსახურის, გაუჯატიურებას. გამოძიებულთან გამოცხადებულა მეორე ქალი და განუცხადებია, რომ სწინებულ მამამ მეც მოსამსახურესთანა საქმე დამართაო.

— კიევის ნიკოლსკის გარეთ უბნის „მოკავშირეთ“, რიცხვით 40 კაცმა, ღამის 11 ს. მორათეს ყვირილი „უი-დები,“ ჩაამტკრიეს კავშირის საჩივის ფანჯრები და დაუწყეს ცემა-ტყემა ეზრავლებს. მერე დაიჭირეს „ცენზოა“ ხიდი, რომელიც აერთებს გარეთ-უბანს კიევიან, დაუწყეს ჩხრეკა და სინჯვა გამოვლენ-გამომვლელი, როგორც ურიებს, ისე რუსებსაც. ბევრი გამოეთხოვა თავის ფულებს. პოლიცია ამხნის განმავლობაში არსდა სჩანდა.

— 6 ივლისს უმაღლესთა დამტკიცებულ იქნა სახელმწიფოს შემოსავალ გასავლის ნუსხა, შედგენილი სახელმწიფოს საბჭოს და სახელმწიფოს დუმიის მიერ. აღნიშნულ ნუსხაში 1908 წლ. ნანგარიშეგია შემოსავალი: ჩვეულებრივი—2:386,945,498 მან. და განსა-

კუთრებული რესურსების—194.457.670 მან., სულ—2.581.403.168 მან. სახელმწიფო ვასავალი-ჩვეულებრივი—2.312.251.090 მ., და განსაკუთრებული—269.151.078 მან., სულ—2.581.403.168 მან., ჩვეულებრივი შემოსავალი ვასავალს სჯარბობს 74.694.408 მან.

— 2 ივლისს, ვორონეის საპატიმროში, სისხლის სამართალში მიკემულ ტუსალებმა, რომელთაც გადაწყვეტილი ჰქონდათ კატარგა სხვა და სხვა ვადით, დაამტერიეს თავის კამერის კარები და მიესიგნენ კარიდორში მყოფ ზედამხედველ დმიტრიევს; მოუკუმეს პირი, ჩამოსხნეს რველოვერი, გახადეს ფორმის ტანისამოსი, წაათრიეს და კლოზეტში ჩაადგეს. შემდეგ გაემართენ მეორე ზედამხედველ ბორზენკოვსკენ. ტუსალებს უნდოდათ ამასაც ისე მოქცეოდნენ, როგორც დმიტრიევს, მარა ბორზენკოვი აღმოჩნდა ფიზიკურათ ძლიერი და არ დანებდა მათ. ბორზენკოვმა მოახერხა იმათ ხელიდან განთავისუფლება, რის შემდეგ გამოვარდა გარეთ და ალიაკითი ასტეხა, ტუსალებმა რამდენჯერმე ესროლეს რველოვერი, მაგრამ ვერც ერთი ვერ მოარყვეს.

ტუსალები გაიქცენ კანტარაში და დასწყვიტეს ტელეფონის მფეხულები. ამ ხანებში საპატიმროს ეზოში მოგროვდენ დანარჩენი ზედამხედველები, მათ მიეშველა ერთი რთა სოლდითი, ყაზახები, სტრაჟნიკები და სხვა. რამდენიმე მათგანი შევიდა კარიდორში, სადაც კლოზეტის ფიცრის კვეცილს იქით ელოდებოდენ მათ. კატორგებში. უკანასკნელთ დიწყეს რველოვებრიდან სროლა, რაზედაც სროლითვე უპასუხეს. როდესაც შესწყვიტეს სროლა აანთეს ლამფები (სროლა მოხდა ბნელ კორიდორში), 4 პატიმარი ნახეს მკვდარი, მათ შორის კოლმიკოვი, რომელსაც ეცვა ზედამხედველ დმიტრიევის ფორმის ტანისამოსი. ერთი ტუსალთაგანი დაქრილია. სროლის შემდეგ კლოზეტიდან ამოიყვანეს ზედამხედველი დმიტრიევი, რომელიც აღმოჩნდა დაქრილი და გავზავნე, წითელი ჯვრის სათავთმყოფოში. გაჩხრკეს ყველა კამერაში. ერთში იპოვეს ორი რველოვერი, ჩალა, ოთხი ფორთოხლის ოდენა ყუმბარა, და სხვა და სხვა იარაღები. დახოცილნი გავზავნეს საერობო სათავთმყოფოში. ყველა ისინი ახალგაზღვები 25—30 წლ. ოთხიგანი კარგათ იყვენ შეიარაღებულნი (ი. კ.)

ს ა მ ე ბ ი

— **სპარსეთი.** ხეი (ჯულფიდან). მთავრობისა და რვეოლიუციონერების შეტაკების შემდეგ მოძრაობა შესწყდა. შეტაკების დროს მოკვდა 8 რვეოლიუციონერი, დაიპირეს ავილიობრივი საიდუმლო კომიტეტი თვის არხებით. რუბრისებში გრძელდება. დაურღმომელი ელემენტები გაიხევეს. ქალაქში მყუდროებაა.

— **სალმას.** 9 ივლისს, სალმასის ხოესა და მაქის მმართველათ დანიშნა მაქინის ხანი იქმალუს-სალტანე, მის ბანგნებთ დიპტირეს ხალხის მოძრაობის მეთაურება, რომელნიც საშინლათ დასაჯეს. მემამულეები ძალიან მადლიერი არიან შაჰის გამარჯვებით, მხოლოდ დანარჩენი მსჯობრები კრუ შურიითაა გაჯლენილი, მაგრამ დემონსტრაციის გამართვის ვერ ახერხებენ.

— **თიერანი.** „რუსკოე სლოვოს“, „რეის“ და „რუსკია ველომოსტის“ ორი კორესპონდენტი, რომელნიც იმყოფებიან თიერანში გუშინ შაჰიმ კერძოთ მიიღო. შაჰიმ დაარწმუნა ისინი, რომ მას სურს დაიკოს კონსტიტუციონალიური წყობილება.სპარსეთში, მოიწვიოს ახალი მეჯლისი და ნება მისცეს გადაიღონ მისი და მისი მემკვიდრის ფოტოგრაფიული სურათა.

— თიერანიდან გაქცეული და შამადანში დაქერილი ცნობილი რვეოლიუციის მქადაგებელი სეიდ-ჯამალი გარდაიცვალა საყარობილეთში.

— **თავრიზი.** ეხლა გადაქრით შეიძლება ითქვას, რომ თავრიზის პატრონი არიან რვეოლიუციონერები. შემდეგ საშინელი ძარცვა-მკვლელობისა, რომლის დროს მთელი უზნები დაცალიდნა და ამოწყდა, თავი იჩინა მოტყუილებამ. ცნობილ რვეოლიუციონერისა და ენჯუმენის წვერის ჰაჯი-მეჰტის სახელით მისდის მდიდარ სპარსელებსა და რუსეთის ქვეშევრდომთ ფულის თხოვნის წჯრელობი. ამ მუქარის წერილებს რეაქცია აწვეს რვეოლიუციონერებს, მაგრამ სხვა წყაროები კი ამზობს ამის წინააღმდეგ...

ზარბაზნებისა და თოფების სროლა გრძელდება დრო გამოშვებით. 14 ივლისს მეჩეთში კიდევ იკრბებოდა ხალხი. ეწვეოდნ აგიტაციას რეაქციის მომხრეთა წინააღმდეგ სამეფო ომის დასაწყებით. ქალაქის ახლომახლო გზებში ყუვლდ შეუძლებელია მიმსვლა, მეზავრებს სტარცვავენ და ჰკლავენ. ამ დღეებში სათარხანს მოუვიდა მაშველი რაზმი 150 კისიგან შემდგარი. ეს რაზმი ქმლაქში შევიდა ნაწილ-ნაწილათ 3—4 კაცი, ეხლა მთელი უზნები ბარიკადებითაა მოკული. რეაქცია არაა კმაყოფილი თავის მოქმედებით. რაზმი-ხანს და სხვებს, როგორც არ უნდა დამალონ, აღარ აქეთ წინანდელი რწმენა თავის ძალისა.

ო ს ქ ა ლ ე თ ი.

ახალგაზდა ოსმალთა დეკლარაცია. გაზეთებში გამოქვეყნებულია ოტტომანის იმპერიის ოპოზიციონაურ პარტიების სიგზდის დეკლარაცია. ეს სიგზდ მოხდა წარსულ წელს დეკემბერში. მასში მონაწილეობას იღებდენ ოსმალეთის კავშირის და პროგრესის კომიტეტი, სოზმის რვეოლიუციონერი ფედერაცია (დაშაქტუტუნი), ოტომანის კერძო ინიტიაციის დეცენტრალიზაციის და კონსტიტუციის ლოგა, ებრაეთის ეგვიპტის კომიტეტი, რედაქცია „Khilafet“ (არაბების ორგანო), რედაქცია „Razmi“, რედაქცია „Haimenik“ და კომიტეტი Ahdi Osmani.

დეკლარაცია იწყება სასტიკი ვაკიცხვით როგორც აბდულ-ჰამიდის რეჟიმის ის თეთი სულთანისა, რომელმაც აიკლო, გააღატაკა, შეზრცხინა და ტერიტორიალურათ შემცირა იმპერია.

შემდეგ დეკლარაცია აღნიშნავს, რომ თუ სულთანის რეჟიმე ვაგრძობდა, მაშინ იმპერია დაირღვევა და მას ხელს ჩაავლებენ სხვა სახელმწიფოებია.

მარტო რეჟიმის დაუყოვნებლივ შეცვლას შეუძლია შეაფრხოას კატასტროფა და იმპერიის დანაწილება. სიგზდი ამიტომ მოითხოვს:

- 1) სულთან აბდულ-ჰამიდის გადაყენებას;
- 2) ეხლანდელ რეჟიმის რადიკალურათ შეცვლას;
- 3) წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობის შემოღებას.

ამ მიზნების მისაღწევათ სიეზი აცხადებს შემდეგ საშუალებებს:

- 1) შეიარაღებული წინააღმდეგობა მთავრობის ყოველ განკარგულებას;
- 2) წინააღმდეგობის გაწევა პოლიტიკური და ეკონომიური გაფიცვების სახით; გაფიცვა ჩინოფნიკების, პოლიციის და სხვა.
- 3) გადასახადებზე უარის თქმა;
- 4) პროპაგანდა ჯარში;
- 5) საერთო აჯანყება და სხვა და სხვა საშუალებები პირობების დავგვრათ ნაკარანხევი.

ოსმალეთის კონსტიტუცია. ოსმალეთში აღდგენილ იქნა 1876 წლის კონსტიტუცია, რომელიც არ იყო კანონით გაუქმებული დღემდე, თუმცა საქმით კი ერთ წელზე ნაკლები იარსება. აი კონსტიტუციის შინაარსი:

ოტომანის იმპერიის ერთიანობა და განუყოფლობა, სულთანის უპასუხისმგებლობა და ხელშეუხებლობა; სულთანს ისეთივე უფლება აქვს, როგორიც აქვთ ევროპის კონსტიტუციონალურ ხელმწიფეებს; პირად თავისუფლების უზრუნველყოფა; სახელმწიფო სარწმუნოებთ გამოცხადებულია ისლამი, მაგრამ ყველა ცნობილ სარწმუნოებას უფლება ეძლევა შეასრულოს თავისი კულტი (სარწმუნოებრივი წესი) თავისუფლათ; ბეჭდისა და კრების თავისუფლება; პეტეციის უფლება; იმპერიის ყველა ქვეშევრდომთა თანასწორობა კანონის წინაშე. პარლამენტი შესდგება ორი პალატისაგან: სენატისა და დეპუტატთა პალატისაგან; ორივე პალატა ყოველ წელს პირველ ნოემბერს უნდა იქმნეს მოწვეული. თითო დეპუტატებს, თითო კაცს ყოველ 100 ათას მცხოვრებისაგან, ირჩევენ ფარული კენჭის ყრთი 4 წლის ვადით. თუ პალატა დამთხოვნილ იქნა, ახლათ ირჩეული პალატა მოწვეულ უნდა იქმნას არა უგვიანეს 6 თვისა დამთხოვნის შემდეგ.

მოსამართლეებს ვერავინ გადააყენებს; სასამართლოებში ხალხის თანდასწრებით არჩევენ საქმეს. ბიუჯეტი შეტანილ უნდა იქმნას პარლამენტის სესიის დაწყების უბალ და მტკიცდება მხოლოდ ერთი წლის ვადით. საკონტროლო პალატა, რომლის წევრებს ვერავინ გადააყენებს, ყოველ წელს წარუდგენს დეპუტატთა პალატას ბიუჯეტის ასრულების შესახებ ანგარიშს, ყოველ სამ თვეში კი სულთანს წარუდგენს მოხსენებას ფინანსთა მდგომარეობის შესახებ. შემოღებულია ადგილობრივი თვითმართველობა და ადგილობრივ საქმეებს განაგებენ ხალხის მიერ არჩეული ადგილობრივი საბჭოები. პირველ დაწყებითი სწავლა სავალდებულოა ყველასათვის.

სტამბოლი. გუშინ ნაშუადღევს ილიზის წინ გაიმართა უზარ-მასზარი დემონსტრაცია. დემონსტრაციაში ათათასობით იღებდნენ მონაწილეობას; დემონსტრატები ატარებდნენ დროშებს შემდეგი ზენაწერით: „გაუმარჯოს თავისუფლებას, გაუმარჯოს კონსტიტუციას! კაცებით და ოსმალის ქალებით გაქედილი იყო ქუჩები. ისინი აღფრთოვანებულნი საღამოს აღედგნენ დემონსტრანტებს. ცენზურის მოსპობამ და უკანასკნელმა პოლიტიკურმა ამბებმა გამოიწვია ოსმალეთის პრესის აღორძინება. გა-

ზეთების ტირაკი აღწევს წარმოუდგენელ რიცხვს წასულთან შედარებით. ოსმალეთის პრესსა აღფრთოვანებული ეგებება ცენზურისა და საიდუმლო პოლიციის გაუქმებას; არჩევენს დაუყონებლივ და ენერგიულათ შეუღებვიან ყოველგან. პარლამენტი გაიხსნება 1 ნოემბერს.

— ანატოლიდან იტყობინებიან, რომ ხალხი აღფრთოვანებულია; სულთანის ირადეს კითხულობენ ქუჩასა, მოედნებსა და ყავა-ხანებში. ოსმალი, ბერძენი, სომეხი, ებრაელი ერთმანეთს ულოცავენ, შვიარულობენ და პატივობენ. ხალხი ეშხადება არჩევენებისათვის; პარლამენტის გახსნა მოხდება დღის სივით. პარლამენტის გახსნიდან დაიწყება მოჩუხუჩებ ცხოვრება. ხალხის საქირობა უყვე აღინშნულია; საყოველთაო პირველ დაწყებითი განათლება, უმთავრეს ქალაქებში მაღალი სასწავლებლების გახსნა, რკინის გზების გაყენა, ვაჭრობა. მრეწველობის განვითარება, მადნების ექსპლუატაცია და სხვა.

— **სტამბოლი,** გაზეთები იტყობინებიან, რომ გუშინ, როდესაც პოლიტიკურ-ადმინისტრატულ პატიმრებს ანთავისუფლებდნენ ცენტრალური საპრობილიდან სისხლის სამართლის პატიმრებმაც მითხოვრეს განთავისუფლება და ხელს უშლიდნენ პოლიტიკურების გასვლას, დღი ვეზირის ჩარევით საქმე მშვიდობიანათ გათავდა. სისხლის ღერა არ მომხდარა.

— განათავისუფლეს 166 კაცი პოლიტიკური პატიმარი, ამთ რიცხვში სამხებეც ურგვია.

ზღვის პირას მოლოდინში, ქანდაკება, უირარდისა

ზირველ სსსელ. ღუმის დეპუტატ. გასაშარღლება.*)

30 ივნისს პეტეტბურგის სამოსაშართლო პალატამ გაარჩია 1-ლი სახელმწიფო ღუმის ცხრა დეპუტატის საქმე, რომელნიც, სხვა და სხვა მიზეზების გამო დეკემბრის პროცესის დროს ეობორგის მოწოდების შედგენისა და ხელის მოწირვისათვის, გამოჰყვეს ცალკე კვლევათ.

სხლომა დამწყო დღისთ 11 1/2 საათზე. ცხრა ბრალდებულთაგან გამოცხადდა შვიდი: პროფ. ლ. ი. პეტრაჟიცი, ა. დ. აივაზოვი და ე. გ. შოლპი (კადეტებია), ი. დ. ბიჩკოვი და ს. ტ. ტუმბუსოვი (შრომის ჯგუფის წევრები); ი. გ. გომართელი და ა. ი. სმირნოვი (ს.-დ.). უკანასკნელი 8 თვეზე მეტია, რაც კოსტრომის გუბერნატორის განკარგულებით ციხეში იყო დამპყრობული. სსსამართლოში მოიყვანეს ის საპატიმროდან.

ორი, ეროლოვეი და შუვალოვი, ავადმყოფობის გამო არ გამოცხადდნენ. ამათი საქმე ცალკე გამოჰყვეს.

ბრალდებულთ იცავდნენ გრუზენბერგი, ვეისმანი, ბულატი, გუსევიჩი და ოვისანიკოვი.

წაითხრულ იქნა საბრალდებულთ აქტი, საიდანაც სჩანს, რომ არც ერთი არ უარყოფს მოწოდებაზე ხელის მოწერას; მის გავრცელებაზე კი ყველანი უარს აცხადებენ.

აქტის წაკითხვის შემდეგ თავმჯდომარის შეკითხვაზე —სცნობენ თუ არა ბრალდებულნი თავის-თავს დამნაშავეთ—ყველანი უარყოფით უბასუბებენ; ბიჩკოვმა ამისთანავე დაუმატა, რომ ის ასრულებდა მის გამგზავნულ ხალხის ნებას და სურვილს.

ამის შემდეგ გამოჰკითხეს მოწმეებს. მოწმე სტახოვიჩი აცხადებს, რომ როდესაც ის მივიდა ეობორგში სახელმწიფო ღუმის ერთი ჯგუფის დავალებით, საერთო სხლომა უკვე ეთავაფებული იყო. დეპუტატები ფრაქციებათ იყვენ დაცყოფილი და, უშთავრესათ, სჯა-ბაასი ჰქონდათ მოწოდების მეორე ნახევარზე. კადეტების უმრავლესობა მეორე ნახევარის წინააღმდეგი იყო. სხვათა შორის იმის წინააღმდეგ ილაპარაკა პროფ. ლ. ი. პეტრაჟიციმ. მოხდა საერთო კრება, რომელზედაც თავ. დოლგოგორუკოვმა გამოცხადდა ფინლიანდის გენ.-გუბ. მიწერილობა, თუ ვინიცომაა დეპუტატები არ წაუღენ ეობორგიდან, ის შემოიღებს კლაჰში საშხედრო წესებსო. ვინავერამ მისცა წინადადება კრებას წასულიყვენ შვეიციაში. პეტრუნკევიჩი არჩევდა მიელა კრებას მოწოდება, მხოლოთ მის საბოლოო რედაქცია მიენდო განსაკუთრებულ კომიტეტისთვის. უკანასკნელი წინადადება მიღებულ იქნა, თუმცა პეტრაჟიციმ და სხვებმა ილაპარაკეს კიდევ მოწოდების მეორე ნახევარის წინააღმდეგ.

უმრავლესობამ მიიღო მოწოდება მეორე ნახევრით. მას ხელი მოაწერა ბევრმა იმათგანმა, ვინც მის წინააღმდეგი იყო.

ვეისმანის შეკითხვაზე მოწმემ განაცხადა, რომ ეობორგში მოწოდების გავრცელების შესახებ მას არაფერი

გაუგია. დანარჩენ შეკითხვებიდან გამოორკვა, რომ მოწოდების პროექტის განხილვა კიდევ უნდოდათ, მაგრამ მათ ეს ვერ მოახერხეს.

სტახოვიჩის გამოკითხვის შემდეგ, ნაფ. ვეკ. ბულატი აცხადებს ტრუდოვიცების მხრივ, რომ მათ გადაწყვიტეს მოწმეების გამოკითხვაში და სამოსაშართლო გამოძიებაში მონაწილეობა არ მიიღონ. ტრუდოვიცებისავე ფრაქციის სახელით ბრალდებული ტუმბუსოვი აცხადებს, რომ ყველამ მათ (50 კაც.) მოაწერეს ხელი მოწოდებას, რადგან სცნობდნენ მას მიზნის შესაფერისათ. თუ ზოგიერთი ტრუდოვიცები პროტესტს აცხადებდნენ, ეს მხოლოთ იმიტომ, რომ ტონი მოწოდებისა და მისგან აღიარებული საშუალებებით მიანქდათ ძალიან სუსტიათ. დანარჩენში ბრალდებულთ-ტრუდოვიცები უერთდებოდათ თავის ამხანაგების ნათქვამს დეკემბრის პროცესის დროს.

მეორე ტრუდოვიცი, გლეხი ბიჩკოვი, აცხადებს, რომ იძულებული იყო ხელი მოეწერა მოწოდებისათვის იმ ნაკაზის ძალით, რომელიც მისცეს მას გლეხებმა და ავალდებდნენ მას დუმ.ში მოეთხოვა მიწა და თავისუფლება. მშვიერისა და ნახვართის ჩაუტმელ გლეხების წარმომადგენელს არ შეეძლო სხვა ნაირათ მოქცეულიყო.

იურიდიულ დაცვაზე უარს აცხადებს ს.-დ. ფრაქციის ბრალდებულთა მხრივ ნაფ. ვეკ. თანაშემე. ოვისანიკოვი. პროკურორის ამხ. მხარს უჭერს ბრალდებას შთლათ.

ამის შემდეგ ნაფ. ვეკ. გრუზენბერგმა მისცა კითხვა მსსამართლებს:

—მართლა თქვენ, როგორც ამას პროკურორი ამბობს, დღეს არა გაქვთ გასარჩევი საქმე?

მართლა თქვენ იმისთვის ხომ არ შეიკრიბენით, რომ დაასოთ ბექედი წინადადეგ განმზადებულ განაჩენს, რომელიც წარმოადგენს მხოლოთ დეკემბრის პეტერბურგის სამოსაშართლო პალატის განაჩენის პირს.

მე არ მინდა ეს დავიჯერო, რადგან ამის წინააღმდეგ პროტესტს აცხადებს ჩემი სამართლისადმი პატივისცემის გრძნობა.

მე მოვედი აქ იმისთვის კი არა, რა გავეჯიბრო ბ-ნ პროკურორს ბრალდებულთა პოლიტიკურ მოქმედების დაფასებაში. დეპუტეტების პოლიტ. მოქმედება სსსამართლის დაფასების გარეშე იმყოფება. ის მასზე მაღლა დგას.

იმ დიად ბრძოლაში, რომელსაც აწარმოებდნენ ხალხის წარმომადგენლები მთავრობასთან ხალხის თავისუფლებისათვის, უკანასკნელი სიტყვა არ ეკუთვნის არც პროკურორს, არც მსსამართლებს, არამედ—მხოლოთ ხალხს—მარტო იმას. ამას დამნაშავეთ არ უცნვია თავისი არჩეულინი. ის არა სთვლის მათ დიდებულთ საქმის მოღალატეთ. ხალხმა იცის, რომ იღებების ფარგლებში, ახალი საუკეთესო ფორმების დამყარებაში შეუძლებელია სამუდამო დამარცხება,—არის ხოლომე მარტო დროებით შეჩერება. ხალხმა ეს იცის და ღრმათაღ დარწმუნებულია, რომ ის დიდი მიზნები, რომელიც დაისახა პირველმა დუმამ, უქვევლათ და ძალიან ჩქარაც განხორციელდება.

*) ამ წერილის დაბეჭდა დაგვიანდა. რედ.

არა, მე, არც იღებებზე, არც იმ დიად მოვალეობაზე, რომელიც იწვევს ხალხს "შეურიგებელ ბრძოლისაკენ, მანამდის სამბოლოთ არ განიმაჯგევს ის, არ მინდა თქვენთან ლაპარაკი მსაჯულნი!

გარუზენბერგმა თავისი სიტყვა დაათავა შემდეგით: „მე თავს ვიხრი მათი ტანჯვის მშვენიერების წინაშე. მე ვაფასებ შესაფერისათ მათ აღფრთოვანებას, მარა მაინც მგონია, რომ მათი გამმეღავი და ძლიერი ცხოვრებიდან სრულიად არა ღირს ამოვგლიჯოთ ტყუილ-უბრალოთ სამი თვე ციხეში სამყოფათ, როდესაც ეს დრო შეიძლება მოხმარდეს—შეუდარებლათ უკეთესს საქმეს“.

სალამოს 7 ს. გიმოაცხადს განაჩენი, რომელიც თითქმის განმეორებაა დეკემბრის საქმის განაჩენისა.

ყველა ბრალდებულნი იცნეს დამნაშავეთ და მიუხაჯეს სამ-სამი თვით დაპატიმრება.

* *

ადამის ძეო, თავისუფლათ შექმნილ-აღზრდილო, შენთვის ხუნდები, ბორკილები რათ გამოსქედეს? რათ, რათ მოვისპეს შენს ნებაზე ვარე ვეარდი, და „ცხრა-კლიტულში“, ვალიაში რისთვის ჩაგქედეს?! ეგებ, ქაბუჯო, ვერ შეეწყე ლუქიარ ცხოვრებას: მდიდარს მოსტაცე, იყაჩღე, კაცს არ ინდობდი? ან მყუღროგება დაურღვიე ვინმე ბობოლას უხუცი ქცევით, სითაშამით არვის რილობდი?! ან იქნებ ძმა ძმის ვადაპკიდე, ულალატევი, როდ მხოლოთ შენთვის მოგხეცემა ბედნიერება; სხვები ატირე, შენ კი შორით იღიმებოდი,— გულს ვიხარებდა მათი ტანჯვა, მოძმეთა ვნება?! ან თუ სატრფოსგან დაიხარულმა შური იძიე: კაცი იმსხვერპლე, სახიზრობა რამ ჩაიდინე; მოკალ „მეტოქე“, დაარბი შეყვარებულნი და იმათ კერას, თავ-შესაფარს ბღღვირი აღინე?! მაგრამ, რას ვამბობ! შენ ხომ შრომის მძიმე უღელი კისერზე გედო, ეწყვიდი ქაბან-წყვეტითა?— ყველას მონურათ ქედს უხრიდი, ფხვთ ეგებოდი, უხმოთ იტანდი, თუნდ ეცემათ კიდვე კეტითა!.. შენ ხომ ვერ გრძნობდი ცხოვრებისა უსამართლებას, როგორ გძარცვოდენ, ტყავს ვაძრობდენ ემა ზურგზედა? არც ის იცოდი—შენის ოფლით ვინა ხარობდა, მხოლოდ შრომობდი... ჯანსა ცვეთილ ლუქმა-პურზედა... სატრფოს აღერსი?—ეგ ხომ შენთვის მოჩენებაა! ვინ გიკადრებდა, ძმაო, მუშას მუდამ გამოურულს?! ვინ იყო გივი, რომ შენთვისა ეთქვა: „მიყვარხარ“, განა ქალს შენებრ „უბედური“ აუტოკებს გულს?! მაშ, რა მიზნით დაგატყვევეს, დაგასაპყარეს,— ბნელ საკანშია რისთვის მოგცეს ქაბუქსა ბინა? იმიტომ, რომა ვერ გაუძლდ უღფთო შრომისა, ტანჯულმა გულმა ერთხელ მწარეთ ამოიგმინა?!

ეს, შრომის შეილო, მონაფ ფულის, მონაფ კაცისა, შენ არც კი უწყვი, შენს ცხოვრებას თუ ვინა მართავს! დროა, დაფიქრდი, დაუკვირდი ვაგლახ ყოფასა: როდემდის გინდა მონათ იყვე? —ჰკითხე შენსა თავს...

ალ. გერასიმოვი.

დ ე ღ ე ბ ი

(მოთხრობა).

I.

გაციაგებული დილა იყო. ღრუბლები მისკურავდა ცაზე, რომელიც აქა-იქ ლაყვარდ ზოლებად დასერილიყო. დრო და დრო მზე გამოიქიატებდა, მაგრამ ისევ მალე იძალებოდა ღრუბლებში. ბუნებას უნდოდა ცრემლებათ დაღვრილიყო, მაგრამ თითქო რიდასიც რცხვენინაო, ვერ ბედავდა.

ქალაქი ჩვეულებრივად ხმაურობდა, ღელავდა, ქუჩები ხალხით ავსილიყო. დესიკო მიდიოდა ქვეფენილზე წყნარათ. გახუნებულ მოსასხამის კალთებს მალმალ წინა სწევდა, თითქო ცდილობდა მთელი თავისი არსება მოსასხანში ჩაემალა. დესიკოს მიზიდიველი, გამხდარი სახე მოქანცულიყო, რალაც ნაღველს ხატავდა. ხშირათ შრიალით ჩამოუფლიდენ ახალგაზდა, უზრუნველი ქალები, კობტათ გამოწყობილი ყმაწვილები, ამაყათ გამომყურე მდიდრები, წელში მოხრილი დაავადებულნი სწეულნი. დესიკო არავის უყურებდა, იმას არავისთვის სკალოდა.

მაგრამ ავგრა დესიკოს ყურში შეეგმა აბრეშუმის კაბის შრიალი, თავი აიღო, რომ სული მოეთქვა და მოქანცულის თვალებით შეაჩერდა მშენიერის ქუეყნა თვალებს. მშენიერის ქუეყნა თვალბეც დაკვირვებით უყურებდენ დესიკოს, დასკვერავდენ იმის გახუნებულ მოსასხამზე. მშენიერის წარბებ შუა გაუყეთდა ოდნავათ შესამჩნევი ნაკვეთი, ლამაზმა ტურებმა გარემოა ჩრდილი შემოიყენა, დესიკომ ცხადათ ამოიკითხა მის თვალბეცში: —„ეთომ შენც რაზე ხარ ამ ქვეყანაზეო“?.

ამ დროს მშენიერის წამოეწია კობტა ყმაწვილი კაცი, ქალმა კეკლუცათ მიიღო მისი სალამი, დესიკომ კვალათ შეხედა მშენიერის და ამისმა თვალბეცამაც უსიტყვოთ გადასცეს მაგიერი პასუხი:

—მებრალბე, საცოდვაო, რომ ცხოვრებას არ იცნობ!

კვალათ სურათი სურათმა შესცვალა, შთაბეჭდილებანი მოქუდნენ და ერთმანეთში გაურკვევლად აირივნენ.

დესიკო უკვე მიახლოვებოდა ქალაქის ბაღს, შეუხვია ქვეფენილდან.

დესიკომ იგრძნო, რომ თითქო ცოტათი შემსუბუქ-

და, ფეხ-ქვეშ ეგებოდა რბილი, ფხვიერი ღედა-მიწა, რომელიც ბილიკებათ მიღობდა მწვეან ბუჩქებსა და მაღალ ხეებს შუა. ბუჩქებს გარს ევლებოდენ წვრილი მავთულეები, რომელნიც იფარავდენ ათასფერათ გამომყურე ყვავილებს შეხებისაგან. ხეებს ქვეშ სკამებზე მოსხანდენ ახალგაზნადნი, ზოგან დარბაისელნიც, დესიკო აქეთ-იქით იყურებოდა, ეძებდა ცარიელ სკამს, მაგრამ ყველგან ადგილი დატყვერალი იყო.

—რა დროს დასვენება! ისინი ყოველთვის ქვევით ბაღში არიან ხოლმე, ვაიფიქრა დესიკომ და გაღიარა ქუჩა, რომელიც შუაზე ჰყოფდა ბაღს. მართლაც აქ სკამებზე ჩამწკრივებული იყვნენ ქალები, გამვლელ-გამომვლელს შესწერებოდენ.

დესიკომ ფეხს აუჩქარა, მივიდა ერთ სკამთან, რომელზედაც ცარიელი ადგილი დარჩენილიყო და დაჯდა. დაღალვიდან გული ასდი-დასდიოდა, ხელსახოკით ოფლს იწმენდავდა, კარგა ხანს ხმას ვერ იღებდა. აგერა დესიკომ მოხედა ქალებს და ღიმილით ჰკითხა:

- თქვენში მოსამსახურეთ ხომ არავენ დგება?
- ყველანიც ვეძებთ ადგილს, მოისმა პასუხი.

დესიკომ ზამთათვალთა ქალები.
 —თქვენ როგორი მოსამსახურე გნებავთ: მხარეთული, მოახლე, მოსარტეცე, თუ ყმაწვილობის მომვლელი? ჰკითხა ბოხი ხმით ერთმა შავ-კაბა შუახნის ქალმა, რომელსაც სახე ჰქარხლსავით გასწითლებოდა, ცხვირის ნესტოები ბურნუთით გამოურდა.

—მე მინდა იმისთანა, რომ რაც საქირა იქნება ყველაფერი ზამიკეთოს, სადილი მოამზადოს, სარტეცხი დატყეხოს, ოახებში დალაგოს, უბასუხა დესიკომ.

- ყმაწვილებიცა გყავთ?
- მყავს.
- რადენნი?
- ორი.
- დღდი თუ პატარები?

—უფროსი ხუთი წლისაა, უნტროსი სამისა. ბავშვებს მე თვითონ ვუვლი. მარტო მაშინ თუ დაიქერს მათზე თვალს, როდესაც რამე საქმისთვის მომიხდება სადმე წასვლა.

—ჯამაგირს რას იძლევი? ჰკითხა კვლათ შავ-კაბა ქალმა და სახეზე დამკინავემა ღიმილია გადაურბინა.

- თუმანს.
- მაგდენი საქმე და თუმანი?.. თავი მოსაკლავი ვისა აქვს!.. ოხერი თუ იქნება ვინმე, თორემ მაგ ფასში ვინ დაგიდგებათ?..

ამის გაგონებაზე სხვა ქალებმა სახე არიდეს დესიკოს და იქით მიბრუნდნენ.

—მგას რათ ამბობ, ჩემო დედა, ყველას თავისი ანგარიში აქვს. ვისთვისაც სასარგებლო არ არის ამ ფასში წამოსვლა, რასაკვირელია, არ წამოვა, მაგრამ ყველა ხომ შენებულობა არა სჯის? თვეში თუმანი არც ისე ცოტაია, რა აგრე სუბუქათ დაიქირე. ვისაც როგორც უქირს, ისე უღირს! დაუმატა დესიკომ და გადახედა ქალებს.

დესიკოს არ მოსწონდა შავკაბა ქალი და გადასწყვიტა კიდევაც რომ წამოჰყოლოდა, არ აეყვანა და ახლა სხვებს მიმართა.

არც ერთის აქ მყოფის შეხედულება დესიკოს გულს არ იკარებდა, რომელნიც უფრო ყმაწვილები იყვნენ, ფერ-უზარისისაგან სახე ულალაპებდათ, ტუჩები შეღებოდათ, თავიდან მოსახვევი ვადასკებოდათ და შუბლზე გამოჩენილი ხუჭუტები გადმოწყოდათ. მათი თვალები ხშირათ იხედებოდენ იმ მხრისკენ, საითაც ახალგაზნა ბიჭები შეგროვილიყვენ და ერთმანეთში ლაზუნდარობდნენ. ეტუბოდათ ისინიც ადგილების მძებნელნი იყვნენ და ცუდდობის გამო ლაპარაკით თავს იქცევდნენ.

—შენ რაღას აკეთებ აქ?.. მიუბრუნდა დესიკო ახალგაზნა ქალს, რომელიც საშინლად გამხდარყო, სახეზე სიკვდილის ფერი დასდებოდა.

—ესეც ადგილს ეძებს... მიატანეს აქეთ-იქით ქალებმა.

—ადგილსო? მერე სად შეუძლიან ადგილზე დადგომა, როდესაც ავადმყოფია?

—მე ავთ აღარა ვარ, ქალბატონო, მოგრი. ორი დღეც იქნება, რაც საავადმყოფოდგან გამოვეწვიე! დაილაპარაკა სუსტის ხმით ქალმა და ევდრებით შეხედა დესიკოს, თითქო სთხოვდა აეყვანა. დესიკოს შეეცოდა და თანაგრძობით ჰკითხა:

- რითი იყავი ავთ?
- ალბათ გავიცედი. უბასუხა ქალმა.

სხვა ქალებმა კი პირზე ხელი მიიფარეს, თითქო სიცილს იკავებდნენ. დესიკო მიხვდა, რომ სწული ქალი სტყუოდა, იმის თავს სხვა უფრო სახიფათო იყო და თვალი მოაშორა. ეს დარწმუნდა, რომ ამ სკამზე ამისთვის არც ერთი გამოუსადეგარი არ იყო და ადგა ზეზე.

—თხუთმეტე მანეთი მიბოძეთ და მე წამოგყვებით, შეევაქრა ისე შავკაბა ქალი.

—არა, არა! საჩქაროთ მიატანა დესიკომ და მოშორდა სკამს.

—შენისთანა გახუნებულ ქალბატონისგან მეტსაც არ უნდა მოელოდეს ადამიანი. მოესმა უკანიდან, მაგრამ დესიკომ ყური არ ათხოვა ამ სიტყვას და სხვა სკამთან მივიდა, მაგრამ სხვა ქალებმაც იცოტავეს დესიკოს ჯამაგირი.

—თუ გნებავთ, მოახლედ წამოვალ, უთხრა ტუჩების კენჭით ახალგაზნა ქალმა;

—ჯერაჯერობით ერთი ღედაკაცი მეყოლება და მერე ამ ცოტა ხანში ძიძის მოყვანაც დამქირდება, განავრძო დესიკომ.

—ძიძაც დაქირდებათ? იკითხა მეორე ქალმა, რომელიც აქამდის ხმას არ იღებდა.

—ჰო, დამქირდება, მიუგო დესიკომ.

—მამე მე წამოგყვებით, ქალბატონო, სქევა ისეც იმ ქალმა და წელში გაიმართა.

—მე ეხლა ძიძის არ ვეძებ...

—არა, ქალბატონო, წინანდელ პირობაზე ვიახლდებით.

—შენ მისდევ, ნატო? გოაცებით შეეკითხნენ ქალები და უკმაყოფილოთ შებღვირეს.

—მარტო წასვლა კი არ არის. საქმე პირობის შესრულებაა.

—თუ ვიკისრებ, კიდევაც შეეხარებოდა, უბასუხა მკვახედ ქალმა და ისევ მიუბრუნდა დესიკოს, რომელსაც გული მოსდლიდა ქალების მეტრორობაზე.

—ბავშვი ხომ არ არის, თავისი საქმე თვითონ უფრო არ იცი... რაკი თქვენ არ გინდით წამოსვლა, სხვის რაღათ უშლით? მოუთმენლათ ჰკითხა დესიკომ.

—ჩვენ რა... ჩვენ რა გვენაღვლება! წაიხურტყუნეს დედაქაცება.

—მამუ ყველაფერი შეგიძლიან გამიკეთო თვეში თუმნათ? ჰკითხა ნატოს დესიკომ.

—ყველაფერი.

—ბილეთი ხო გაქვს?

—მაქვს.

—მამუ წაიდეო.

—იი გიხილებით, უბასუხა მორჩილათ ნატომ, წამოღდა, შალი გაისწორა და გამოჰყვა.

(შემდეგი აქენა).

ანსტანია ერისთავ-ხოშტარია.

**ავსტრიის მომხმარებელი
სახოვადლებათა კონგრესეკ.**

წერილი ვენიდან.

ამ დღეებში ქ. ვენაში მთელი ავსტრიის მომხმარებელი სახოვადლებათა კავშირმა მოახდინა შექვეყნის სიხელი. 134 სახოვადლებისაგან იყენენ გამოგზავნილი დღეგატები. სხდომას დაესწრენ არერთვე სტუმართა საგრძნობელი რიცხვი; იყენენ გერმანიის და ინგლისის მომხმარებელი სახოვადლებათა წარმომადგენლები, მსურველი მონაწილეობას იღებდენ თვით ავსტრიის ს.დემოკრატიულ პარტიის და პროფესიონალურ კავშირთა წარმომადგენლები. კრება გახსნილი იქნა ადგილობრივ ს.დ. ცენტრალურ კომიტეტის წევრთა, ამხ. ემმერლინგის და ნეველის თავმჯდომარეობით.

უმთავრესი გადასაწყვეტი სა კითხი იყო ის, იუ როგორ საშუალებებით უნდა ებრძოლოს კონსუმ-ფერაინებმა*) წერილ მრეწველ-ვაჭართა შემუშავებულ თავებობას და თავ-გასულობას. როგორც დღეგატები კრებას აუწყებენ, ამ ბოლო ხანში წერილ-ვაჭართა გაშმაგებული გამოლაშქრება კონსუმ-ფერაინების წინააღმდეგ სახუმარო საქმედ ვერ ჩითვლება და ჩვენგან ითხოვს შესაფერ ზომების მიღებასო. მართლაც, თუ წინათ კანონი შესახებ კავშირის დაარსების და მოქმედების ასე თუ ისე დაუბრ-

კოლებლიც ცხოვრებაში ტარდებოდა,—ეს კანონი ავსტრიაში 1873 წლიდან არსებობს,—დღეს ის შეზღუდულია, დღეს მისი განხორციელება საშინლათ ფერხდება და ძველდება. აშკარა და უზთავრესი დღენა ამ კანონისა სასამართლოების მხრიდან სწარმოებს, თუქცა, როგორც ქვემოთ გავიგებთ, სახელმწიფოს სათავეში მდგომი მთავრობაც მის შესახებ ხელს არ აკლებს. ახლათ დაარსებულ ფერაინის დამტკიცების დღის სასამართლოები ყოველგვარი ხრიკებით და ძალ-მომკრებობით სარგებლობენ, რომ მით, ვითომდა არსებულ კანონის ძალით, შემუშავებულათ ჰყონ ფერაინის ცხოვრებაში გატარება და მოქმედება. ამ აზრის დასამტკიცებლათ ერთი რევერენტი კრებას ამცნობს მთელი რიგ ფაქტებს, სადაც ნათლათ გამოიკრთის სასამართლოების უსამართლობა. მაგ. ერთ ალაგას ერთმა ფერაინმა სახლათ დირქეა „არა დახურულ (nicht geschlossenste) წევრთა რიცხვის ფერაინი“. როდესაც ამ ფერაინის კანონიერთ ალიარებაზე მიდგა საქმე, სეაქრო სასამართლომ ის არ დამტკიცა იმ მოსაზრებით, რომ დასახლებული ფერაინი მუშების ფერაინია, და არა „რალაც“—„არა დახურულ წევრთა რიცხვის ფერაინი“. მეორე შემთხვევა ეტება ფერაინის სტატუტის ერთ მუხლს. ამ მუხლის ძალით წევრი ირიცხება ფერაინიდან, თუ კი მას სამი თვის განმავლობაში ფერაინის საქონელთა საწყობისაგან არაფერი გაუტანია, ესეც სასამართლოსაგან უკანონოთ იქნა ალიარებული იმ ხრიკით, რომ თუ ერთი არ იყიდოს, სხვა წევრები ხომ მიინც ხარკეაენო და რათ დატკირდათ ამ გავრი უკანონობის გაბატონებოთ. კიდევ შეიძლებოდა აუარებელი მაგალითების მოყვანა, მაგრამ ვშიშობ ეს ძლიერ შორს წაგეიყვანა და საქმის გასაცნობათ წარმოდგენილი მასალაც საქმარისია. რაც შეეხება თვით მალოლ მთავრობის დამტკიცებას, არც ის იხებს უკან და ყოველ ღონეს ხმარობს არსებულ კავშირთა შედგენის შესახებ კანონს როგორმე ფრთა შეაკვეცოს და შეზღუდოს. მთავრობა კიდევ ალაპარაკდა კავშირის კანონის შეცვლის საჭიროებაზე, მან უკვე დანიშნა განსაკუთრებული წინასწარი კომისია, რომელსაც დაავალა რაიმე პროექტის შემუშავება შესახებ კავშირის კანონის შეცვლისა ანუ შესწორებისა. თუ შედეგობაში მივიღებთ იმას, რაც ამ კომისიის მუშაობაზე ისმის, მაშინ დაბეჯითებით შეგვიძლია ვიფიქროთ, რომ კანონის შეცვლა-შესწორება წერილ-ვაჭართა სასარგებლოთ იქნება მოხდენილი. ძნელი გასაგები არ არის თურით აიხსნება ამ გავრი განზრახვა მთავრობისა და სასამართლოებისა.

დღეს ავსტრიაში სახელმწიფოს მართვა-გამგეობის საქმე სავსებით კლირიკალურ პარტიის ხელშია; მისი ბატონობა აქ დღეს განუსაზღვრელია; მთავრობაც იძულებულია მის მოთხოვნას ყური ათხოვოს და წარბ-შეუხრებლათ ყოველ მის გულის წაიღოს, მის სურვილს ანგარიში გაუწიოს. თავის მხრივ კლირიკალური პარტია განსაკუთრებულ საჭიროებას ხედავს თავის ბატონობის შესანარჩუნებლათ და უფრო გასაძლიერებლათ წერილ-

*) ალაბ-ალავ ემბრობ სიტყვას „კონსუმ-ფერაინებმა“—იმომხმარებელ სახოვადლებათა მაგეერთ.

მრეწველ-ვაჭარ მასსთან მტკიცე კავშირი შექარას და ნიშნათ მის კეთილ-მსურველობისა კონსუმ-ფერაინების წინააღმდეგ ბრძოლა გაიწიოს. ექვს გარეშეა, დღეს წვრილ-ვაჭართათვის თვალსაჩინო და აშკარათ ხდება ის ვაჭარობა, რომ რაც უფრო იზრდება და ვითარდება კონსუმ-ფერაინები, მით უფრო ეცლებათ მათ ფეხ-ქვეშ ნიადაგი, მით უფრო საეკეთათ ხდება მათთვის წვრილ-წარმოების შემწეობით სასურველ მომავლის განხორციელება, ისინი, როგორც წვრილი მესაკუთრნი ბუნებრივით იძულებულნი ხდებიან, ან თავი გაანებოს თავის საქმეს და ან კიდევ შეეცადოს ბრძოლით ძველი დროის დაბრუნება, როდესაც კონსუმ-ფერაინების ქიშპობა არ არსებობდა. ისინი თავის ვაჭრულ პსიხოლოგიას ვერ ღალატობენ და არჩევენ მეორე გზას,—ბრძოლის ახლათ მოვლენილ მტერათა წინააღმდეგ.

კონსუმ-ფერაინების წარმოშობა-განვითარება, როგორც განმანადგურებელი მომენტი წვრილ-ვაჭრების ცხოვრებაში, ბუნებრივით და სულ ადვილათ გასაგებია. მეტსაკვიტყვით — ის აუცილებელია, რადგან ერთი მეორის უარ-მყოფ ძალებს წარმოადგენენ. კონსუმ-ფერაინის მიზანია, რაც შეიძლება კარგი და ღირსებანიი საქონელი შეიძინოს და რაც შეიძლება ნაკლებ, ხელსაყრელ ფასებში დაუთმოს მყიდველს; მიზანი წვრილ ვაჭრისა კი ამ გვარი ვერ იქნება, რადგან ის თავის ინტერესთა წინააღმდეგ ვერ წაიყ. ცუდი, ნაკლებ ღირსების საქონლის შექმნა წყარომოდლისაგან, და მტეი მოგება, მტე ფასებში გაყიდვა,—აი წვრილ-ვაჭრის გულის თქმა, აი მისი სათაყვანებელი პრინციპი. აქედან აუცილებელი შედეგია, რომ მყიდველი წვრილ-ვაჭართა საქონლით არ სარგებლობს და ფერაინების საქონელთა საწყობში მიეშურება. მყიდველთა რიცხვის შემოკლება საესებით გვიხსნის წვრილ-ვაჭრის სასოწარკვეთილებას, მის ტირილს და ღრიალს, მის გაშმაგებას: „აჩიპა! გვიშველეთ, ვილუბებით, მტერი თავიდან მოგვაშორეთ“.

მუშათა კლასისათვის მომხმარებელ საზოგადოებათა მნიშვნელობას—რაც ევროპაში წინათ აბსურდით იყო მიღებული—დღეს ევრაინ ყოფს უარს. კარლ კაუტსკი ერთ ალაგას შემდეგ აზრს იცავს: „მომხმარებელ საზოგადოებათა დაარსება საესებით ეთანხმება ჩვენნი პროგრამის პრინციპებს, ის კი არა, ხანდისხან ჩვენნი პროგრამა პირდაპირ გვიკარნახებს მის დაარსებას“.

მეორე ალაგას ის სწერს: „თუ სხვები პირდაპირ სასაიკლო ილიოუბებით და იმელებით იმსკვლეებიან მომხმარებელ საზოგადოებათა მნიშვნელობის შესახებ, ეს ჩვენ მაინც არ გვიშლის ვალიარათ, რომ მომხმარებელ საზოგადოებებს შეუძლიათ დიდი როლი ითამაშონ მუშათა განმათვისყოფლებელ ბრძოლაში, მაგრამ, დასძენს კაუტსკი, არა იმგვარი, როგორც პოლიტიკურ და პროფესიონალურ ორგანიზაციებთა.“ (იხ. „მომხმარებელი ახზანგაბები“ კ. კაუტსკის). ექვს გარეშეა, გადაქარბებულად არ უნდა იქნას მომხმარებელ საზოგადოებათა მნიშვნელობა მუშათა კლასის საქმისათვის, როგორც

ეს ბერე ჩვენ მოწინააღმდეგეებს წარმოუდგენიათ. ყალბია მათი შეხედულება, ვითომ მომხმარებელ საზოგადოებებს და საერთოდ კოოპერატიულ მოძრაობას საბოლოო სოციალურ კითხვის გადაჭრა შეეძლოს, ვითომ კოოპერატივის საშუალებით შესაძლებელი იყოს მუშათა კლასის მიერ სოციალიზმის განხორციელება. ეს შეუცდარი აზრია უტყველათ, მაგრამ არც ის უნდა დაივიწყეთ, რომ თვით განსაზღვრული მნიშვნელობა მომხმარებელ საზოგადოებების მუშათა კლასისთვის, როგორც ერთ-ერთ საშუალებათაგანის მის ეკონომიურ და კულტურულ მდგომარეობის ასაძალებლათ, თვით ამ გვარი მნიშვნელობა ყოველგან და ყოველთვის გადაჭრილათ მისაღები ვერ იქნება.

(შემდეგი იქნება).

მ. მგალობლიშვილი.

შურნალ-პაქთომიძისა.

ნაციონალური პაკივი. ამ ეშათ ბელგიის პოლიტიკურ ცხოვრებაში დიდ საკითხთა გადაქცეულა კონგოს (აფრიკაშია) შემოკრთების საქმე. ამის შესახებ იქაურ ვაზ. „Petit Bleu“-ში ცნობილობა იურისტმა და სენატორმა ედმონდ ჰიკარმა—მიმართულებით სოციალისტია—ამას წინათ მოათაგესა ერთი წერილი, სადაც იგი იმ აზრს გამოსთქვამს, რომ ბელგია, თუ არ მისაკუთრებდა აფრიკის ხსენებულ კუთხეს, იგი არა მარტო ნიეთიერთა ჩამოქვეითდებოდა, არამედ ავრთფე უნკობრივითაც დამცირდებოდა. ბანი ჰიკარი, სხვათაშორის, სწერს:

„ხალხები, რომორც ინიდელები, უშეტესათ სულდამულობენ თავიანთ ღირსება—პაკივით. ამ ზნეობრივ მარბალტს (გამწეულობას) მითუ და სხვებუდეც სუცხოვო და ჯალდსნური ზეგავლენა აქვს. არ შეიძლება შენ თავსა ბრძნობდე შელაზულათ ან სხვას ეჩვენეოდელ დამცირებულათ. ყოველივე ზნეობრივ დამცირებას კერძო თუ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში შედეგათ მოსდევს პირადი ენერჯის დაქვეითება და სოციალურ და ინტერნაციონალურ ურთიერთობათა დაუსუსტება... მარბალუვლი ძალა, რომლის სათაფე კარბათ არ არის გამოთკეველი, ევროპა—მეორედ რასის ხალხებს ეწვევა კოლონიზაციისაქენ. ამ ხალხთა ბელ-ილბალი თითქმის მანგებისაგან აღბეჭდილია საიდუმლო მიხნით, რომელსაც ეწვაინ დამბალება ისე, რომ არ ჩაგარდეს დიდ განსაკუდელოში. ყველაზე უფრო საუკეთესო ქცევის ის არის, რომ აღმაინა და ნაკიები საესებით მიენდონ ამ დიად ისტორიულ მიმდინარეობათ, რომლის უმდინური შედეგ—ზომჯგერ უბლიანთა დაფარული თანამედროვეთათვის—გამობრწყინდება მხოლოდ მომავალში...“

ასეთ მოსაზრებებით პაკივცემული ავტორი ბელგიის ხალხს ურჩევს კონგოს დაბატრონებას. იგი ერთობ მოქარგული ენითა სწერს, მაგრამ ამათ. ჩვენც დიდათ ვათავსებ ნაციონალურ ღირსება—პაკივის შეგენებას, ვფასებთ ნაციონალურ თაფორყვარებებს, მარა მაინც უნდა შევნიშნათ, რომ მხოლოდ ნაციონალურ

გარნობებზე მინაბრებულ ადამიანს—თუნდაც იგი სუბიექტიურათ სოციალისტიკ იყოს—ძალიან ადვილათ შეიძლება შეტრობოს, და უნუგეშოთ შეტრობოს, ნაციონალიზმის მორევი. ამას შეკრ-მეტყველურათ მოწმობს ზემოთ მოყვანილი სტრიქონები.

* *

რუსეთის ეკლესია-მონასტრებში. კიევი გამარ-თულ მისიონერთა სიეზნის გამო, სადაც თათბირია „ქრისტიანულ სათნოების შეადგებელთა“ დიად ზნეობრივ დანიშნულებაზე, სხვათა შორის, გაზ. „Св. Вѣд.“ სწერს:

„ჩემი ვეფიქრება, რომ მისიონრობაზე ლაბარაკი ჩემნი მონასტრებისათვის გვირ კიდევ ადრეთ: უწინარეს ყოვლისა ჩემნი მონასტრები წმ. ეკლესიიდან არავის არ უნდა აღრთობდნენ და არ უნდა აღღებნებდნენ თავიანთ საზოხარა შინაურ წყობილებით და არა ნაკლებ საზოხარა გარეგნობით.

სათქმელათაც სამარცხვინოა: ლოთობა ბერებისათვის აღარ ითვლება მხაკრობათ. ზომიერი გარყვნილება,—მხოლოდ უსკანდალოა—ითვლება აგრეთვე ბერების უბოროტობათ... სიმართლითა და სიმტკუნით ეპიტატალების შეგროვებაც სრულად არ ითვლება თვით მონაზნობის აზრის უარყოფათ. ერთის სიტყვით თანამედროვე ბერი,—ეს მხოლოდ უცოლა კაცია, რომელიც არაფერს არ იკლებს, ქვიფი-ღროს-ტარება და თვით ენერგიულ ავითმყოფობათა რჩენა მისთვის ჩვეულებრივი რამება.

იგივე გაზეთი და თვით ისეთი ორგანოც, როგორცაა „Мок. Вѣд.“, იმავე სწელი ფერადებით აღწერენ აგრეთვე რუსეთის სამღვდელთაგან ზნეობრივ გათახსირებას, და ბოლოს დასკენიან, რომ ბოროტების ძირი არქივისკოპოსებში უნდა ვეძიოთო. ნაღვლიათ კი, საქმეში ჩახედულმა იცის, რომ ასეთი ძირი დაფარულიათ თვით საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ვითარებაში.

* *

რა არის თანამედროვე რუსეთი? გაზ. „Руск. Вѣд.“—ში. ბ-ნი ა. კიხევეტცერი სწერს:

„თუ შევეჩვიოთ: რა არის თანამედროვე რუსეთი?—უპასუხეთ: ეს არის ქვეყანა, სადაც მინისტრი ღმერთს მადლობას სწირავს და იმედი აქვს ახალი სესხის აღებისა; გუბერნატორი თავს უზრუნველთ გრძობს იმ დამღუბელ „საგანდობო“ საქმეებით, რასაც ახლენებს მის მიერვე ნაკებ-ნადი-მებით დამკვეთები, ხოლო კაც-მოკლევი ფილოსოფოსი კი *), განსკრეტს რა გარემოებებულ გითარებას, მტანჯველ მუშაობებით ნატრობს თავის თავისთვის საღრბობე-ლას“. მახლას!

სასწავლო-განკრთ.

მოხუცებულ მუშათა პენსია ინვლისში. ბილი (კანონ-პროექტი) მოხუც მუშათათვის სახელმწიფოს მიერ პენსიის დანიშვნის შესახებ შესამთ წკათების შემდეგაც გვიღა ქვედა ხალატში. ჩემნი დროის ერთი უმთავრესი რე-

ფორმაზაცია, რომელიც გვამნობს სსზოგადოების ხსლდ დამოკიდებულების თითველ მოქალაქის პიროვნებასთან უხლდ კანსორტიულდეს ამ ხსლო მომავლში. კანონ-პროექტის კანრჩევის დრის ფინსნსთა მინისტრს წასთაყენ ასეთი თქმისა: „თითველს, ვინც თავის შრომით დახმარება იღებულების შემქნის, უიეე აქვს უფლება მიიღოს ჯოდლო სახელმწიფო-სჯან, როდესაც მის მოხუცებულობას წასრამიქის დონეს“. კანონ-პროექტის კარჩევის დროს ოპოზიციის წევრინდა ხამღ-ღეიო პარტიხანული ხსისათი. კონსერვატორებმა ვერ მოახერხეს პრინციპიალურათ ბილის წინააღმდეგ წასვლა, ამის-თვის იმათ გადაწყვეტეს, რომ კრძობა კომინერებს (დემუტატეს) მიეტანათ აერაში. კომინერთა ერთი მუჭა ჯგუფოდან გამომდის კენრ-კრეკია, რომელიც თხოულობს კანონ-პროექტის რეოდან მისხნის. ის ასთუთებას თავის მოთხოვნას იმათ, რომ ეს ბილი გწინააღმდეგებობას პარლამენტის მიუღ წარსულ მოდელწიფობას დატკათა მდგომარეობის გაუმჯობესე-ბის საქმეში. აქამდის ამგვარი მოქმედება თანხმებოდან პრინციპებს, რომელზედაც შექნებულას 1834 წ. კანონი და-რბების შესახებო. მართლას, ამას შემდეგ პირობები შეიგ-ვლდა, მაგრამ მთავრობამ ამისთვის დანიშნ კომისია, რომე-ულზე უნდა გამოიკვლიათ, თუ როგორ სწარმოეთ კანონი დატკათა შესახებ. „უელას კი—კულის წერითათ ამბობს სერ კენრ კრეკია—მთავრობამ არ დაუცდას ამ კომისიას და შე-მოაქვს სრულიათ ხსლიო კანონ-პროექტი დატკე მოხუცების შესახებ. მთავრობა ბამის ხსლდ უელანდის, რომელიც დიო პრტიციის ოდენას სთვრით, მაგრამ მისი მტხოვრება რი-ცხეი არ აღემატება იხვლისის პიროვინციალური ქალაქის მტხოვრებულებისს. რისთვის ძველმა ინვლისმა თავის მრავალ-სუეუენიან კულტურით უნდა მიამახს ხსლდ ქვეყანას, რომელიც დროძინდა წყენი თულის წინ? რისთვისას მეტრეზო-ლი ვაღდებუი, რომ მიამახს კლდინას, რომელზედც არ იბრის რთუდრმას მოქმედება დამღუბელი შედგება. ჯილ-დო შეამცდრებს გასსუიდედ ძლდს იმ მოხუცებულთა, რომელიც შეკვრთვებს თავის მდინერამ რეჩტას. ჯილდოს მო-ღების დროს მოხუცებულები ითულებული იქმნიებიან მოისმი-ნონ დამამცდრებელი კითხვები. სერ ჭენრ პროტესტს ადგ-ღებდა ბილის შესახებ წკათების წინააღმდეგ, რადგან ის აზრის წინააზრებუიდა აუფრებულ სივლდისტრუ სომებისას. თუ ეს ბილი გავს, პარტიები დაუწყებენ ერთი-მორეს მეტრეკო-ბას სხვადსხვა ხრეკებში ამჩნეულების მისამხრობათ. სერ ჭრეის რეზოლიუციას ბილის რეოდან მოხსნის შესახებ მა-რტო ამაჲ გაცნა მისცხ ხმა. ოპოზიციის ბუღაღები ან გავი-ღენ ხალატინდა ის მისინისტროს ბილის მისცეს ხმა. მეორე რივის წინააღმდეგობას იფო ასეთი. კრიტიკოსები არაფერს არ ამბობდენ პრინციპიალურათ ბილის წინააღმდეგ. მაგრამ როგორც „მეგობრები ხალხისა“, კონსერვატორები ბუგნს დანარკობდენ სხლხის ტანჯვის შესახებ. კრიტიკოსე-ბი აღნიშნუდენ იმას, რომ თუ მომავლში დარჩებოდან ასეთი წკათი ხარჯ-გარწროს, რომელიც უხლდ არსებობის, არ იქმ-რებს ფუილი მოხუცთა ჯილდოსათვის. ეს რეფერმას აძი-ულებს ქვეყანას, რომ შემდინროს ხარჯი ფლოტზე. უფრო გ-

*) ივლისსზე ლეე ტოლსტოის უკანასკნელი წერილი—ი-კვილით დასჯის წინააღმდეგ—რა შემიძლიან გავრუდენ“.

ბეღლები ამტკიცებდნენ, რომ საქართველო გაძლიერდა „რუსული კავშირების“ შემდეგ აღნიშნულენ ისეთი არგუმენტები, რომელიც კონტინენტის (ხმელეთის) მცხოვრებთათვის სრულიად გაუგებარია. ინგლისში არაა საქართველოთა დოკუმენტი. მილიონობით იბადება ხალხი, სწავლობს, ქორწინდება, ვაჭრობს, მიგზავრობს, მაგრამ არაღელვებს არც ერთი დოკუმენტის საქართველოს. ინგლისელით ძვირად იყიდებიან ამ ზირად თავისუფლებას და მაღლიდან დაწვეულებს არა თუ რუსებს, რომელთაც უნდა მხრობოთ არ შეუძლიათ ბინის გამოცვლა, არამედ ნებების და ფრანკების. კონსერვატორების ბედად არწმუნებს კომინისტრებს, რომ ამ ბილდის გასვლით შეეგებება ბრიტანის თავისუფლებას ფრთხილად. მართლა— ამბობს ბელგიური— ბებერი, რომელიც მიმართავს სახენისო კასის, იძულებულია დამტკიცოს, რომ ის სიმთვ და თაი წლისაა. როგორ უნდა დამტკიცოს? საქართველო მეტრაკული მოწმობა, ვის აქვს ეს? თქმა არ უნდა, რომ ეს არგუმენტი არა ერთხელ ორხელ განმეორდება კონსერვატორების მიტინგისკენ. დიპლომატიური სპინდირის დასდებიან ბრალს იმაში, რომ მან მცხოვრებთა ერთი ნაწილი ჩააყენა ისეთი გარემოებაში, რომ ის იძულებულია დოკუმენტით დამტკიცოს თავის სწავლებას. მუშათა დემუტრატორები კონტრეპტები ბილდ და თხოვლობდენ 65 წ. 70 წლან მკვირათ. მიუხედავად ამის ბილი ერთხმად იქნა მიღებული. მოაფრანბო მიიღო რამდენიმე არსებითი შესწორება ბილის, რომელიც უნებეს მუშათა დემუტრატებს. აგერ, ესაა ჯილდოს სიდიდე დამოკიდებულია მოხუცთა შემოსავალზე (sliding scale). ბებერი მოხუცი უყვებილებს ზომებს, რომ ისინი ბილდის ასეა კანონით. (თუ ღორდოს ბილდის არ უარყოფი 1 იანვრიდან 1909 წ. შეესაძლებათ). როგორც ვიცით, ჯილდოს სახელმწიფოსკან მიადებს ის მოხუცი, რომელიც არ დებულობს თითხმეტრ შილდისზე მეტს ვერაში. ის მოხუცი, რომელიც მიმართავდა ჯილდოს ვიდრე უფრო იყო დემუტრატების თავის შრომის მოყოფარებას, რაც იწვევდა ბილდისკანის ჩარევის კერძო ცხოვრებაში და რაც ინგლისელს ძალზე სამართლებრივთა მიანხია, ესაა მუშათა დემუტრატების შესწორების შემდეგ ეს ნაკლები ამორეგულირება. იმ მოხუცს, რომელიც მიმართავს სახელმწიფო ვილდოს, საკმარისია იმის სიხშირე, რომ ის 10 წელიწადი წევრად ტრედიუნიონის ან მეტროპოლის საზოგადოების— ეს კი საკმარისია სიხშირის შრომის მოყოფარების დასამტკიცებლად. უწინარეს უფლისა კანონ-პროტექტის ნაკლები უნდა ჩათვალდეს ის, რომ ზენისის მიღების უფლებას ეძლევა მხოლოდ სიმდიდრითი წლის მოხუცებულს. დღევანდელ ფაბრიკის პირობებში სიმდიდრე წლის მოხუცებს აღარ შეუძლიათ იბოლონ სამუშაო. მაგრამ ფაბრიკის მუშები ჩვეულებრივთა ექვემდებარებიან რომელიმე ტრედიუნიონის, სიდანც დებულობს მცირე რამ დახმარებას. მაგრამ მაგ მუშის არ შეუძლიათ გადაიხადონ სწავრო ფული და ამისთვის რეზიან გარეთ. სიმდიდრითი წლის შვიი მუშს უყვებ დამუშავებულა. პრეპიერმა და ფანანსთა. მიანსტრმა მიადეს, რომ საქართველო იყო ზენისის შემოღება 65 წლიდან, მაგრამ ამისთვის

საჭირო იქნებოდა 130,000,000 მან. წელიწადში და 70 წლიდან კი საქართველო 70,000,000 მ.; აი ამისთვის სახენისო წლებიანობის ვადის შემცირება უნდა გადახდებოდა. მეორე ნაკლები ბილდის ასა, რომ ის დტკიცები, რომელიც დებულობს საზოგადო დახმარებას, არ შეიძლება შვი. ფანანსთა მიანსტრმა სთქვა, რომ მომავალ 1909 წელს შემოიტანს კანონ-პროტექტის დტკაცათა შესახებ არსებულ კანონს შესაცვლელად. თქმა არ უნდა, ეს კანონ-პროტექტი ანტიტებს მოქალაქეს ასხელ უფლებას. აი სწორეთ ამში მდგომარეობის უწინარეს უფლისის მიხი სიდიდე.

ლიონი.

ყოველკვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო გაზეთი

ჩვენის კვალი

გაზეთის ფასი:

თბილისსა და თბილის გარეთ	7 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	—	3 მ. — კ.
სამი თვით	—	—	1 მ. 60 კ.
საზღვარ გარეთ ერთი წლით	7 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	—	4 მ. — კ.
სამი თვით	—	—	2 მ. — კ.

ცალკე ნომერი ყოველგან ორი შური.

ხელის მოწერა შეიძლება: თბილისში, წიგნის მაღაზია „სორაპანი“ მადათოვის კენჭსული. ფოსტით ფული და წერილები უნდა გამოგზავნდეს ამ ადრესით:

Тифлиси книжный магазинъ „Сорапанъ“ (Мадат-островъ) Рахиль Каландадзе.

ხელმოწერული წერილები არ დაბეჭდები. დაბეჭდვად მცირე წერილებს და კორესპონდენტებს რედაქცია დიდხანს არ ინახავს, ინახება ერთი თვით მხოლოდ მოთხრობები და დიდი წერილები.

მოლაპარაკება რედაქციასთან შეიძლება ყოველ დღე კვირა-უქმეებს გარდა დილის 11-დან ნაშუადღევს 2 საათამდე.

რედაქცია იმყოფება ვანქის ქუჩაზე № 12, ზემო სართულში

რედაქტორ-გამომცემელი ანთ. გიორგობიანი.